

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK VE ÇOK KÜLTÜRLÜ
EĞİTİM ALGILARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ (ERZURUM KENTİ
ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Serap MORKOÇ

Danışman

Doç. Dr. Vedat KARADENİZ

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

"Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi (Erzurum Kenti Örneği)" isimli "Yüksek Lisans" tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Serap MORKOÇ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu alışma, İlköğretim Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Doç. Dr. Vedat KARADENİZ

V. Karadeniz

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Alpaslan AY

Alpaslan Ay

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Engin ZABUN

Engin Zabun

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK VE
ÇOKKÜLTÜRLÜ EĞİTİM ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
(ERZURUM KENTİ ÖRNEĞİ)**

Serap MORKOÇ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

**Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim
Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eylül 2019**

Tez Danışman: Doç. Dr. Vedat KARADENİZ

ÖZET

Çok kültürlülük kavramı son yıllarda tartışılan bir konu haline gelmiştir. Artık hemen hemen bütün dünya ülkelerinde farklı kültür ve kimlikler bir arada yaşadığı için çok kültürlülük de önem kazanmaktadır. Çok kültürlülüğün amacı; farklı kimliklerin, ırkların, dinlerin ve kültürlerin bir arada sorunsuz yaşamasını ve ayrımcılığın önüne geçilmesini sağlamaktır. Çok kültürlülük kavramının eğitim ile ilgili kısmı olan çok kültürlü eğitim; farklı kültürel yapı, ırk, etnik köken ve sosyal gruplara mensup olan tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatı oluşturma, eğitim ortamını değiştirme ve yeniden yapılandırmayı amaçlayan bir eğitim yaklaşımıdır.

Çok kültürlü eğitimin amacı ise; öğrencilere farklılıklara saygı duyma, hoşgörülü ve anlayışlı olma, empati kurma gibi değerleri kazandırmaktır. Ayrıca çok kültürlü eğitim, ayırım yapmadan eşit eğitim fırsatı sunarak farklı kültürel grupların kültürel değerlerini korumalarına yardımcı olmaktadır. Çok kültürlü eğitimi en çok ve en iyi uygulayabilecek öğretmenlerin başında sosyal bilgiler öğretmenleri gelmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim ile ilgili algılarının ve tutumlarının nasıl olduğunun ve bu

tutumlarının; cinsiyet, eğitim durumu, kıdem, mezun olunan fakülte, öğrenim hayatının geçtiği yerin kültürel yapısı, görev yapılan yerleşim yeri değişkenlerine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığının bilinmesinin önemi büyüktür. Çok uluslu ve çok kültürlü toplumlarda çok kültürlü eğitim uygulamalarının artmasıyla birlikte bu kavramın bilimsel çalışmalarda da önem kazandığı görülmektedir.

Bu önem doğrultusunda; çalışmanın nitel kısmında, 2018/2019 eğitim-öğretim yılında Erzurum kentindeki ortaokullarda eğitim veren 50 sosyal bilgiler öğretmenine görüşme formu uygulanarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Cevapların nitel olarak analiz edildiği çalışmada söz konusu kavramların bilgisi yoklanmış ve belirlenen kategoriler üzerinden (çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim algısı, anadilde eğitim, çok kültürlü eğitim uygulamaları, çok kültürlü eğitim ile ilgili öğretmenlere düşen sorumluluklar) içerikler değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin %90'ının çok kültürlülük ve %86'sının çok kültürlü eğitim kavramlarına yönelik algılarının olumlu yönde tespit edildiği çalışmada bu eğitimin uygulanması noktasında ise öğretmenlerin %58'i uygulanabilir olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Ana dilde eğitim algılarına bakıldığında ise öğretmenlerin yaklaşık %66'sı ortak bir devlet dilinin olmasından yanadır, aksi halde ayrıştırıcılık olacağı düşüncesi içerisindeyler. Öğretmenlerin çok kültürlü eğitimi uygulamasıyla ilgili soruların da yer aldığı çalışmada öğretmenlerin çok kültürlü eğitim ile ilgili uygulamalardan çok fazla haberdar olmadıkları sonucuna varılmıştır. Çok kültürlü eğitime karşı sorumluluk algıları ise %86 ile olumlu yöndedir.

Ayrıca çalışmanın nicel kısmında uygulanan ölçek ile amaçlanan öğretmenlerin çok kültürlülük tutumlarının tespit edilmesidir. "Öğretmenlerin Çok kültürlü Tutum Ölçeği" Erzurum kentindeki ortaokullarda görev yapan random örneklemeyle seçilmiş sosyal bilgiler branşındaki 54'ü erkek 36'sı kadın olmak üzere toplam 90 öğretmene uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 24.00 paket programı ile kodlanmış ve analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok Kültürlü Eğitim, Farklılık, Öğretmen Tutumları, Çok Kültürlülük, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, Çok Kültürlü Eğitim Algısı.

**THE EVALUATION OF SOCIAL SCIENCE TEACHERS'
MULTICULTURALISM AND THEIR MULTICULTURAL EDUCATION
PERCEPTION (ERZURUM CITY SAMPLE)**

Serap MORKOÇ

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences,
Department of Turkish and Social Sciences Education Department of Social
Studies Education**

Thesis Supervisor: Assoc Prof. Dr. Vedat KARADENİZ

ABSTRACT

The concept of multiculturalism has become a topic of discussion in recent years. Multiculturalism come into prominence as different cultures and identities coexist in almost all countries of the world. The aim of multiculturalism is to ensure that different identities, races, religions and cultures live together and prevent discrimination. Multicultural education, which is part of the concept of multicultural education; is an educational approach that aims to create equal educational opportunities for all students belonging to different cultural structures, races, ethnicities and social groups, to change and restructure the educational environment.

The aim of multicultural education is to provide students with values such as respect for differences, tolerance, understanding and empathy. In addition, multicultural education helps different cultural groups to preserve their cultural values by providing equal educational opportunities without discrimination. Among the teachers, Social Science teachers can use and practice the best multicultural education. In this respect, it is important to know how is the perceptions and attitudes of Social Science teacher about multiculturalism and multicultural education and how change these attitudes depending on gender, age, edicational status, seniority

etc. With the increase in multicultural education practices in multinational and multicultural societies, the multiculturalism concept has become importance in scientific studies.

Depending on this importance; in the qualitative part of the study, it has been aimed to determine the perceptions of social science teachers on multiculturalism and multicultural education by applying semi-structured questionnaires to 50 social science teachers in the central districts of Erzurum in 2018/2019 academic year. In the study in which the answers were analyzed qualitatively, the knowledge of these concepts were reviewed and the contents were evaluated about the identified categories (multiculturalism, multicultural education perception, mother tongue education, multicultural education practices, responsibilities of teachers related to multicultural education). In the study, 90 %of teachers have positively perceptions about multiculturalism, 86 %of teachers have positively perceptions about multicultural education conceptsand and 58%of teachers have an idea that multicultural education should be applied in the school education. When the perceptions of mother tongue education are discussed, about 66%of the teachers are in favor of having a common state language, otherwise they think that there will be discrimination. Within the scope of the study, it was concluded that teachers were not aware of the practices related to multicultural education. Perceptions of responsibility towards multicultural education are positive with 86%.

In the quantitative part of the study, multicultural attitudes of teachers were determined with “Multicultural Attitude Scale of Teachers”. This scale was applied to 90 teachers (54 females and 36 males) in the Social Science branch. The teachers were selected by random sampling in the central districts of Erzurum. The obtained data were coded and analyzed with the SPSS 24.00 package program.

Key Words: Multicultural Education, Diversity, Teacher Attitudes, Multiculturalism, Social Studies Teachers, Multicultural Education Perception.

ÖN SÖZ

Çok kültürlülük son yıllarda eğitim alanında ön plana çıkan ve tartışılan bir konu haline gelmiştir. Çok kültürlü eğitim, farklı kültürden gelen öğrencilere eşit eğitim fırsatı sunmaktadır. Ayrıca çok kültürlü eğitim öğrencilere; farklılıklara saygı duymayı, iletişim kurmayı, hoşgörülü olmayı kazandırmaktadır.

Bu bakımdan sosyal bilgiler öğretmenlerinin de bu konudaki görüş ve düşünceleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu önem doğrultusunda nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu çalışmayı yaparken, tezimin her aşamasında bana destek olan ve yol gösteren danışman hocam sayın Doç. Dr. Vedat KARADENİZ'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin oluşmasında ve düzenlenmesinde hep yanımda olan sevgili dostum Vahit Ağa YILDIZ'a, ayrıca manevi desteklerini esirgemeyen aileme, mesai arkadaşlarıma ve rahmetli babama teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VII
TABLOLAR LİSTESİ.....	XII
KISALTMALAR.....	XV

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Cümlesi.....	2
1.2. Alt Problemler.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı.....	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Sayıtlar.....	4
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar.....	5

II. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ	6
2.1. Kültür ve Kimlik.....	6
2.1.1. Kültür Kavramı.....	6
2.1.2. Kimlik Kavramı.....	9
2.2. Kültürün Farklı Boyutları.....	10

2.3. Kültürü Oluşturan Temel Unsurlar	10
2.3.1. Dil	11
2.3.2. Din.	11
2.3.3. Gelenek ve Görenek	11
2.3.4. Sanat	12
2.3.5. Dünya Görüşü.....	12
2.3.6. Tarih	12
2.4. Kültürün Özellikleri	12
2.5. Kültürün İşlevleri	14
2.6. Milli Kültür	15
2.7. Evrensel Kültür	15
2.8. Kültür Çeşitleri.....	15
2.8.1. Genel Kültür	15
2.8.2. Alt Kültür	16
2.8.3. Maddi Kültür	16
2.8.4. Manevi Kültür	16
2.8.5. Baskın Kültür	16
2.8.6. Karşıt Kültür.....	17
2.8.7. Kitle Kültürü.....	17
2.8.8. Halk Kültürü.....	17
2.8.9. Yüksek Kültür	17
2.8.10. Popüler Kültür	17
2.9. Kültürel Süreçler	18
2.10. Çok Kültürlülük Nedir?	18

2.11. Çok Kültürlülük Tanımları.....	21
2.12. Çok Kültürlülüğe Farklı Bakış Açıları.....	22
2.13. Çok Kültürlü Eğitim.....	23
2.14. Çok Kültürlü Eğitimin Tarihsel Gelişimi.....	26
2.15. Türkiye ve Çok Kültürlü Eğitim	28
2.16. Çok Kültürlü Eğitimle İlgili Eleştiriler	29
2.17. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Çok Kültürlülük.....	32
2.18. Konuyla İlgili Çalışmalar	33

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM	36
3.1. Araştırmanın Modeli	36
3.2. Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu	37
3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	37
3.4. Verilerin Analizi.....	38

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM	40
4.1. Nicel Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular	40
4.2. Nitel Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular	51
4.2.1. Kültürel Kimlik Algısı.....	51
4.2.2. Çok Kültürlülük Algısı.....	53
4.2.3. Çok Kültürlü Eğitim Algısı	54
4.2.4. Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliği	55
4.2.5. Anadilde Eğitim Algısı.....	56
4.2.6. Çok Kültürlü Eğitim Uygulamaları	58

4.2.7. Çok Kùltürlü Eğitime Yönelik Sorumluluk Algıları.....	60
4.2.8. Kavramsal Doğrulama.....	61

V. BÖLÜM

SONUÇ.....	70
KAYNAKÇA	74
EKLER	80
ÖZGEÇMİŞ.....	85

TABLolar LİSTESİ

		<u>Sayfa No</u>
Tablo 1	Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Özellikleri	38
Tablo 2	Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumları Ortalama Puanları	40
Tablo 3	Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması	41
Tablo 4	Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması	41
Tablo 5	Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Mezun Olunan Fakülteye Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 6	Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Kültür Yapılarına Göre Karşılaştırılması	42
Tablo 7	Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Kıdem Yılına Göre Karşılaştırılması	43
Tablo 8	Öğretmenlerin Çok kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması	44
Tablo 9	Öğretmenlere Uygulanan Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutum Ölçeğinin Maddelerine Verilen Yanıtların Aritmetik Ortalaması	44
Tablo 10	Öğretmenlerin Çok Kültürlü Tutum Ölçeği Maddelerine Verilen Cevapların Genel Dağılımı	45
Tablo 11	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültürel Kimlik Kavramına Yönelik Algıları	52
Tablo 12	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde Kültürel Kimlik Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar	52
Tablo 13	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlülük Kavramına Yönelik Algıları	53
Tablo 14	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde Çok Kültürlülük Algısının	53

	Çağrıştırdığı Kavramlar	
Tablo 15	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitim Kavramına Yönelik Algıları	54
Tablo 16	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde Çok Kültürlü Eğitim Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar	55
Tablo 17	Katılımcıların Türkiye’de Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliği İle İlgili Algı Düzeylerine İlişkin Bulgular	55
Tablo 18	Katılımcılarda Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliği Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar	56
Tablo 19	Katılımcıların Farklı Kültürel Kimliğe Sahip Öğrenciler İçin Anadilde Eğitim Konusundaki Algılarına İlişkin Bulgular	56
Tablo 20	Katılımcılarda Anadilde Eğitim Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar	57
Tablo 21	Katılımcıların Öğrenme Ortamlarında Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanmasına Dair Algılarına İlişkin Bulgular	58
Tablo 22	Katılımcıların Öğrenme Ortamlarında Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanması Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar	59
Tablo 23	Katılımcıların Çok Kültürlü Eğitim Ortamları Oluşturmak Konusunda Kendilerine Düşen Sorumluluklar İle İlgili Algıları	60
Tablo 24	Çok Kültürlü Eğitim Ortamı Oluşturmak Konusunda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sorumlulukları İle İlgili Kavramlar	60
Tablo 25	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültürel Kimlik Kavramına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Literatür Doğrulamasında Karşılıkları	61
Tablo 26	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlülük Kavramına Yönelik Algı Düzeyleri	62

Tablo 27	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitim Kavramına Yönelik Algı Düzeyleri	63
Tablo 28	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Anadilde Eğitim Konusuna Yönelik Algı Düzeyleri	64
Tablo 29	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliğine Dair Algı Düzeyleri	64
Tablo 30	Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Çok Kültürlü Eğitime Dair Herhangi Bir Uygulama Yapıp Yapmadıkları Konusundaki Algı Düzeyleri	65
Tablo 31	Çok Kültürlü Eğitimle İlgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Düşen Sorumluluklar İle İlgili Algı Düzeyleri	66
Tablo 32	Katılımcıların Doğum Yeri Değişkenine Göre Çok Kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitime Yönelik Algıları	67
Tablo 33	Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Algıları	68
Tablo 34	Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Algıları	69

KISALTMALAR

Bkz. : Bakınız

Bs. : Baskı

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

s. : Sayfa

S. : Sayı

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TDK : Türk Dil Kurumu

vd. : Ve diğerleri

vs. : Vesaire

Ö : Öğretmen

vb. : Ve benzeri

E.d.s. : Editörler

yy : Yüzyıl

% : Yüzde

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Her toplumun kimliği o toplumun kültürel yapısıyla tanımlanır. Kültür, toplum tarafından uzun bir süreç içerisinde inşa edilen gerçeklik olmasıyla birlikte kuşaktan kuşağa aktarılan toplumsal bir mirastır. Her birey kendine özgü bir kültürün temsilcisi olarak içinde bulunduğu kültürü sahiplenir ve onu koruma güdüsüyle hareket eder.

Küreselleşme ile farklı anlamlar kazanan göç olgusu çok kültürlülük kavramını gündeme getirmiştir. Çok kültürlülük, genel olarak toplumdaki etnik yapı ile ilgilidir. Bu kavram bütün kurumları etkilediği gibi eğitim kurumlarını da etkilemektedir. Çünkü kültür aktarımında eğitim kurumları önemli rol üstlenmektedir. Bireylerde kimlik algısının oluşturulması, farklı kültürlere ve kimliklere hoşgörülü olmaları eğitimde de planlama yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Çok kültürlü eğitim; öğretimi, yönetimi, rehberliği ve dolayısıyla okul iklimini etkilemektedir.¹ Çok kültürlü eğitimin öğrenme ortamına doğru olarak yansıtılmasıyla öğrenme sürecine olumlu yön vereceği düşünülmektedir.²

Çok kültürlülük konusunun eğitim kurumlarına yansımalarının en önemli nedenlerinden birisi de yapılandırmacı yaklaşımın bireysel farklılıklara önem vermesidir. Her öğrencinin kendine özgü özellikleri olmasından hareketle çok kültürlü eğitim etkinlikleri önemli bir hal almaktadır. Çok kültürlü eğitim etkinlikleri ile öğrencilerin; farklılıklara saygı duyan, hoşgörülü bireyler olmalarını sağlamaya katkıda bulunulmalıdır. Farklı kültürlerin bir arada yaşayabilmeleri çok kültürlülüğün ne olduğunu bilmelerini önemli hale getirmektedir. Bunu sağlayabilecek derslerin en başında sosyal bilgiler dersi gelmektedir. Sosyal bilgiler dersi; hoşgörü, empati kurma, farklı kimliklere saygı duyma vb. değerlerin aktarımında önemli bir yere

¹İlker Cırık, “Çok kültürlü eğitim ve yansımaları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:34, Sayı:34, 2008 s.29.

²Semra Demir, “Çok kültürlü Eğitimin Erciyes Üniversitesi Öğretim Elemanları İçin Önem Derecesi”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Ankara*, Volume 7/4, Fall 2012, p.1453-1475.

sahiptir.

Bu doğrultuda çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konusunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri de önem kazanmaktadır. Bu çalışmada araştırmanın kuramsal çerçevesi bölümünde; kültür kavramı ve boyutları, çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim teorik olarak ortaya konulmuş, literatürde kabul görmüş görüşlerden bahsedilmiştir. Bulgular bölümünde ise, sosyal bilgiler öğretmenlerine uygulanan görüşme formu ve nicel araştırma ölçeğinden elde edilen sonuçlara ve yorumlara yer verilmiştir. Öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime dair algıları, tutumları ve hazırbulunuşlukları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç ve öneriler kısmında ise araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlenmiş ve kısa önerilerde bulunulmuştur.

Konuyla ilgili daha önce öğretmenlere uygulanan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmanın; nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması ve Erzurum kenti örneği olması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1. Problem Cümlesi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algılarına ve tutumlarına bağlı olarak eğitim ortamlarında çok kültürlü eğitim uygulamaları gerçekleştirme durumları nasıldır?

1.2. Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük kavramına ilişkin bilgileri ne düzeydedir?

2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlü eğitim kavramına ilişkin bilgileri ne düzeydedir?

3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlü eğitimin ülkemizde uygulanabilirliğiyle ilgili düşünceleri nelerdir?

4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ana dilde eğitim konusundaki görüşleri nelerdir?

5. Sosyal bilgiler öğretmenleri çok kültürlü eğitime dair herhangi bir uygulama yapıyor mu?

6. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre çok kültürlü eğitim ortamları yaratmak için neler yapılabilir?

7. Çalışmaya katılan öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutumları nedir?

8. Çalışmaya katılan öğretmenlerin çok kültürlülük tutumları; cinsiyet, meslekteki hizmet yılı, eğitim düzeyi, mezun olunan fakülte, öğrenim hayatının geçtiği yerin kültürel yapısı ve okulun bulunduğu yerleşim yeri bağımsız değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Erzurum kentindeki ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime ilişkin tutumları ile algılarını incelemektir. Bu bağlamda öğretmenlerin, çok kültürlü eğitime ilişkin tutumlarını; cinsiyet, meslekteki hizmet yılı, eğitim düzeyi, mezun olunan fakülte, öğrenim hayatının geçtiği yerin kültürel yapısı ve okulun bulunduğu yerleşim yeri bağımsız değişkenleri açısından incelemek amaçlanmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Küreselleşmeyle birlikte özellikle ekonomik yönden gelişmiş ülkelerde farklı kültür, din ve milletten insanların bir arada yaşadığı bir toplum yapısı oluşmuştur. Farklı dinlerin, kimliklerin, ırkların yani farklı kültürlerin birlikteliği temelinde anlam kazanan çok kültürlülüğün amacı, tüm kültürlerin çatışmasız bir ortamda yaşamasıdır. Özellikle yoğun göç almış toplumlarda hoşgörülü ve olumlu atmosfer dâhilinde üretken bireylerin yetişmesi için çok kültürlü eğitim ortamlarının yaratılması gerekir.

Araştırmanın önemi, evrensel yönden ve ulusal yönden olmak üzere iki yönden ele alınabilir. Evrensel olarak; küreselleşmenin hızla arttığı bir dünyada farklı kültürleri tanıyan, onlarla iletişim kurmaya hazırlıklı, önyargısız, hoşgörülü ve demokratik bireyler yetiştirmek gereği doğmuştur. Ulusal yönden ise; öğrencilerin,

içinde yaşadığımız demokratik toplumun siyasal ve sosyolojik unsurlarını tanıyan, kültürel farklılıkların farkında olan, demokratik ve uzlaşmacı bireyler olarak yetişmelerinin büyük önemi vardır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşım açısından da çok kültürlü eğitim önemlidir. Bilindiği gibi yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilerin ön bilgilerini, bilgi, deneyim ve tutumlarını göz önüne alarak bireysel farklılığa önem veren, öğrenciyi merkeze alarak bireysel öğrenmeye yönelten bir yaklaşımdır. Bu yönüyle yapılandırmacı yaklaşım çok kültürlülükten ayrı düşünülemez.

Çok kültürlü eğitim uygulamaları yeterliliğinin kendini en fazla gösterebileceği alanların başında sosyal bilgiler gelmektedir. Yine farklı kültürlerden oluşan toplumlarda, toplumsal barışın sağlanması için hoşgörü, empati, farklılıklara saygı gibi değerler önem kazanmaktadır. Bu değerlerin de en fazla kazandırıldığı alan sosyal bilgiler alanıdır. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algılarının değerlendirildiği bu çalışma, alanın temsilcisi öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algılarını ortaya çıkarması açısından önemlidir. Ayrıca son dönemde en başta güney illerinin ve tüm Türkiye'nin özellikle Suriye'den yoğun göç almış olması itibarıyla çok kültürlü eğitim süreçlerinin gündeme gelmesi de bu konunun önemi bakımından farkındalık kazandıracaktır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı bu çalışmanın, öğretmenlerin çok kültürlülük ile ilgili algı ve tutumlarının ne düzeyde olduğuna ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıltılar

Bu araştırmanın uygulanmasıyla, kavramsallaştırılmasıyla ve değerlendirilmesiyle ilişkili olan temel varsayımlar aşağıda belirtilmektedir:

1- Çalışmaya katılan öğretmenler çok kültürlü eğitim ile ilgili yeterli bilgiye sahiptir.

2- Araştırmaya katılan bireylerin kullanılan veri toplama aracını samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmaktadır.

3- Veri toplama araçlarının objektif olduğu ve hiçbir siyasal görüş içermediği varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

1- Araştırmanın bulguları Erzurum kentindeki ortaokullarda görev yapan, tesadüfi (random) yöntemiyle seçilen 90 öğretmenden elde edilen verilerle sınırlıdır.

2- Araştırmadaki bulgular, uygulanan ölçeğe katılan öğretmenlerin ankete verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

3- Bu araştırma, kullanılan ölçeğin ölçtüğü maddelerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Çok kültürlülük: Dil, din, ırk, cinsiyet, yaş, sosyal sınıf, etnik köken, engelli olma ve diğer kültürel değerlerin farkında olmaktır.³

Kültür: Bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin bütünüdür.⁴

Kültürel Kimlik: Bireyi diğer milletlere, diğer topluluklara mensup olan bireylerden farklı kılan; dil, din, tarih ve diğer kültür unsurlarının ferdin tutum ve davranışlarına yansımaları neticesinde oluşan; bir topluluğa aitliğini ifade eden olgudur.⁵

Çok kültürlü Eğitim: Dil, din, etnik yapı, kimlik, sosyal sınıf, cinsiyet ve kültürel farklılıklardan kaynaklanan etkenleri dikkate alarak, bütün öğrenciler için eşit eğitim fırsatı sunup öğrencileri bu farklılıkların bilincinde olan, demokratik ve hoşgörülü bireyler olarak yetiştirmelerine olanak tanıyan, böylece eğitim ve öğretimi zenginleştirici etkinlikleri kapsayan eğitim uygulamalarıdır. Bu nedenle de demokratik eğitimin bir parçasıdır.⁶

³APA, 2002.

⁴Şerafettin Turhan, *Türk Kültür Tarihi*, Ankara 2017, s.17.

⁵Nevzat Kösoğlu, *Milli Kültür ve Kimlik*, İstanbul 1995, s.46.

⁶Güleç Ar Toprak, *Öğretmenlerin Çok kültürlü Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Araştırması*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doç. Dr. Sedat Yazıcı ve Yrd. Doç. Dr. Gülşah Başol),Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s.4.

II. BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ

2.1. Kültür ve Kimlik

2.1.1. Kültür Kavramı

Dilbilimciler ‘kültür’ kelimesinin Latince’de toprak kültürü manasında kullanılan ‘edere cultura’ sözcüğünden geldiğini savunmaktadırlar. Kültür kelimesinin ortaya çıkışı kelimenin tarımla ilgili kök anlamı ile ilişkilendirilmektedir.⁷

Dilimize Fransızca’dan geçen “kültür” kelimesini, Fransız İhtilalinden önce Voltaire, insan zekâsının oluşumu ve gelişimini belirleyen bir terim olarak kullanmış, böylece kültür sözcüğü farklı anlamlarda da kullanılmaya başlamıştır. Daha sonra Fransızca’dan Almanca’ya geçen bu sözcük, önce “cultur” daha sonra “kültür” biçiminde tüm Avrupa dillerine yayılmıştır.⁸

“Kültür” tanımlaması kolay gibi görünse de zor olan bir kavramdır. Kavramla ilgili, her bilim dalında farklı yönleriyle yaklaşıp tanım yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlamalarda benzer noktalar vurgulansa da akademik anlamda net bir bağlantıdan söz edilememektedir.⁹

Kültür, ilk olarak Amerikalı sosyologlar tarafından benimsenmesine karşın, Fransa’da durum farklı olmuştur. Fransa’da sosyoloji bilimi, Durkheim’in kullandığı terimlere dayalı olarak var olmuştur. Sosyoloji biliminin kurucuları (Comte, Durkheim, Marx, Weber, Tönnies) “kültür” kelimesini kullanmamışlardır. Ayrıca birinci ve ikinci dünya savaşı arasında sosyoloji, Fransa’da etkisini kaybetmiştir.

⁷Ozan Türk, *Küreselleşme ve Çok kültürlülük*, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Yaşar Onay), 2013, s.104.

⁸İhsan Ünlü, *Sosyal Bilgiler Öğretim, Programında Kültür Aktarımı Konularının İncelenmesi*, Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Danışman: Prof. Dr. Ali Sinan Bilgili), Yayınlanmış Doktora Tezi, 2012, s.11.

⁹Zafer Çınar, *Çok kültürlülük ve Kültürlerarasıcılığın Tarih Eğitimi Yansımaları*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Danışman: Doç. Dr. Halil Ekşi), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2010, s.11.

Kültür kavramı da işte bu arada ortaya çıkmıştır. Bu yüzden kültür sözcüğü; Fransa'da sosyoloji ve antropoloji lugatlarında bulunmamaktadır. Buna karşın İngilizce lugatların tümünde kültürün sosyolojik ve antropolojik anlamları yer almaktadır.¹⁰

Sosyal antropoloji, sosyal psikoloji, tarih, sosyoloji ve etnoloji gibi sosyal bilimlerin her biri kültürü kendileriyle ilgili yönleriyle ele almışlardır. Kültür kavramı sosyal bilimlerin ortak konusudur.

Kültür kavramıyla ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

Kültür kavramı tahlil edilemez çünkü kültürün unsurları sonsuzdur ve kültür bir yerde durmamaktadır. "Manasını kelimelerle açıklamaya çalıştığınızda, elinizde havayı tutmuş gibi olursunuz. Bakarsınız ki, her yerde hava var, ama avuçlarınız bomboş kalmış." şeklinde ifade edilebilir. Kültürün akla gelen ve gelmeyen düzinelerce manası vardır.¹¹

Kültür insanlara ait olan ve insanı hayvanlardan ayıran en önemli özelliklerden biridir. Kültür, insanlar tarafından ortaklaşa oluşturulan ve gelecek nesillere aktarılan bir semboller sistemidir.¹² Hayvanların kültürü yoktur, bu yüzden ilk çağda kuş, yuvasını; arı, bal ve peteğini nasıl yapmışsa günümüzde de aynı şekilde yapmaktadır. Buna karşılık insanlar ilk çağda mağaralarda ve ağaç kovuklarında yaşarken günümüzde modern ve sağlıklı meskenler yapmakta, oralarda barınmakta ve bunu geliştirmektedir. İşte bu da kültürdür.¹³

Kültür, sadece tabiatın insan eliyle değişmesi ve işlenmesi anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte insanın; ahlâki, sosyal, entellektüel, teknik istidat ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir.¹⁴ Burada vurgulanmak istenen insanın eğitimidir. İnsanın doğuştan getirdiği yetenekleri ortaya çıkarmak uygun

¹⁰Cemil Meriç, *Kültürden İrfana*, İstanbul 1986, s.42.

¹¹Meriç, s.42.

¹²Nermin Erdentuğ, "Kültür Nedir?", *Milli Kültür Dergisi*, 3(6), 1981, s.35.

¹³Eric Walter Frederick Tomlin, "Kültür nedir?", *Türk Yurdu Mecmuası*, 275, 7(10), 1959, s.31-32.

¹⁴Yavuz Abadan, "Kültür Mefhumu ve Değişimi", *Yücel Mecmuası*, 10,1956, s.174.

ortam olmadığı müddetçe mümkün değildir. Uygun ortamı oluşturmak ise eğitimle gerçekleşir. Dolayısıyla kültürle eğitim arasında da çok sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Kültür; dili, müziği, mimariyi, her şeyden önce insanı işlemek, bunları ulaşılabilecekleri en yüksek ve en güzel noktaya kadar ulaştırmaktır.¹⁵

Toplum hayatının olduğu her yerde kültür de vardır.¹⁶ Çünkü kültürün varlığı onu yaşatacak insan nüfusuna bağlıdır. Kültür korunabilirse, onu belgelerde ve kalınlarda yaşatmak mümkündür. Kültür, toplumları da birbirinden ayırır. Bu yüzden kültür birliği, ırk birliğinden daha önemlidir.¹⁷ Bir millet ancak kültürüyle var olabilir.

Kültür; bilgi, inanç, sanat, hukuk, töre, gelenek ve görenek ile bireylerin toplumdan edindiği bütün istidat ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür.¹⁸ Kültür sözcüğü ile maddi kültürden çok manevi kültürden bahsedilmektedir.

Kültür, öğrenilmiş ve aktarılmış hareki reaksiyonlar ve alışkanlıklar, teknikler, fikirler, değerler ve teşvik edilen davranışların tümüdür.¹⁹

Kültür, insan hayatına anlam veren, insanı yükselten, hayatı yaşanmaya değer kılan bir kavramdır.²⁰

Kültür; inanç, bilgi, his ve heyecanların bütünüdür. Yani kültür maddî bir olgu değildir. Kültür maddi formlara bürünen manevi bir olgudur. Örneğin; dinî inançlar, cami, namazdaki beden hareketleri, dinî kıyafetler vs. şeklinde görünür.²¹

Kültür, bir milletin içinde bulunduğu medeniyet koşullarına göre oluşturduğu bütün dil, ilim, sanat, felsefe, örf ve âdetler ile bunların hepsinin toplamıdır.²²

¹⁵Mehmet Kaplan, "Kültür ve Kültürü Meydana Getiren Unsurlar", Türk Kültür ve Medeniyeti Üç Musiki ve Üç Medeniyet", *Milli Kültür Dergisi*, 41, 8. 1983, s.40.

¹⁶Hamide Topçuoğlu, *Genel Sosyoloji Ders Notları (Çoğaltma)*, A.Ü.DTCF; Felsefe Bölümü, Ankara 1976, s.12.

¹⁷Topçuoğlu, s.88.

¹⁸İsmail Soysal, "İletişim İnkılabı ve Milli Kültür", *Erdem Dergisi*, 1(1), 1,1985, s.236.

¹⁹Fatma Başaran, *Sosyal Psikoloji Ders Notları (Çoğaltma)*, DTCF, Felsefe Bölümü, Ankara 1975, s.20.

²⁰Tomlin, s.31.

²¹Erol Güngör, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul 1986, s.15.

²²H. Ziya Ülken, "Millet ve Tarih Şuuru", İstanbul 1948. "Medeniyetimizin Değerler Sistemi", *Türk düşüncesi Mecmuası*, 1(1),1953, s.13.

Kültür, toplumların ortak eseridir. Halk ruhunun yaşattıklarının bilinçaltına yerleşmiş izlerinin tamamıdır. Kültür sözcüğüyle daha çok manevi kültüre vurgu yapılmaktadır.²³

Farklı tanımlar yapılmış olsa da genel olarak bakıldığında kültür tanımlarında kullanılan bazı ifadeler ortaktır. Bunlar; kültürün insanlar tarafından oluşturulduğu, gelecek nesillere aktarılması gerektiği, başkalarıyla paylaşılması ve davranışı biçimlendirmesi özelliğinin bulunduğu.²⁴

2.1.2. Kimlik Kavramı

Latince'nin "Idem (Aynı)" kökünden türetilen "Identite-Identity" sözcüğünden gelmektedir. Kimlik, toplumsal bir olgudur. Varlığın niteliği ve temel belirleyicisidir. Tarihsel ve toplumsal değişkenlere göre belirlenir. Kimlik, var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı, ötekiliğe dönüştürür. Bu nedenle farklılık olmadan kimlik olamamaktadır. Toplumda kimliğin oluşması başka toplumların var olmasına bağlıdır. Bir toplumun kendini tanımlayabilmesi için başka toplumlarla etkileşim içerisine girmesi gerekir. Kimlik, tarihsel ve toplumsal etkenlere bağlı olarak belirlenmektedir. Bu açıdan bütün kimlikler, bir toplumsal ilişkiler sistemi içerisinde oluşur ve bu kimliklerin birbirlerini karşılıklı olarak tanımaları gerekir.

Bir toplumsal kimliğin meydana gelmesi için:

Öznel Ögeler:

- Semboller
- Mitoslar
- Ortak Dil
- Din

Nesnel Ögeler:

- Coğrafya

²³Sadi Irmak, "Kültür ve Kültür Politikamız", *Kemalizm Dergisi*, 6.1983,1.

²⁴Ünlü, s.13.

- Yaşam Tarzı
- Beraber Yaşanan Tarih
- Değerler ve Tarihsel Bellek
- Gelenek, Görenek ve Etnik Köken (ırk, soy).²⁵

2.2. Kültürün Farklı Boyutları

Kültürün farklı düzeyleri bulunmaktadır. En üst düzeyde ulus kültürü yer almaktadır. Belli bir örgütün ve organizasyonun davranışlarını, ifade etme ve uygulama şekillerini gösteren kültür düzeyi ise örgüt kültürüdür.²⁶ Bu örgütlere kültürel kimlik kazandıran özellikler ise; liderlik, iş tasarımı ve ödüllendirmelerdir. Böylece örgütler kendi kültürlerini oluşturmaktadır. Örgüt veya organizasyonlara mensup olan bireyler de içinde buldukları kültüre has değerlere sahip olurlar.²⁷

Kültürün diğer bir boyutu ise, profesyonel kültür boyutudur. Örgüt veya organizasyonun içindeki belli bir bölümde profesyonel boyuttan söz edilebilir. Ayrıca bu üç farklı kültür boyutunun kendi içerisinde farklı alt kültür boyutlarına sahip olduğu ve bunun göz ardı edilmemesi gerekmektedir.²⁸

2.3. Kültürü Oluşturan Temel Unsurlar

Parker, kültürü bir okyanustaki buzdağına benzetmiş ve nasıl ki buzdağının bir bölümü suyun yüzeyinde bir bölümü de suyun altında bulunmaktaysa kültürün de görünen ve görünmeyen kısımlarının bulunduğunu söylemiştir. Davranışlar, normlar, adetler, dil ve semboller kültürün görünen kısmıdır. Yani kültür kavramıyla ilgili bildiğimiz ve gördüğümüz şeyler kültürün daha çok görünen yüzünü oluşturmaktadır. Aynı kültüre mensup insanlar, aynı işaretlerden, kelimelerden, işittiklerinden ya da gördüklerinden aynı anlamları çıkarmaktadırlar. Bu durumun açıklaması ise, kültürün görünmeyen gizli yüzündedir. Buzdağının asıl büyük olan su altındaki görünmeyen kısmı gibi kültürün de görünmeyen kısmı vardır ki bu kısımda

²⁵<https://www.slideshare.net/VuralYigit/kltr-ve-kimlik>

²⁶Fons Trompenaars & Charles Hampden-Turner, *Riding the Waves of Culture*. Nicolas Brealey Publishing, London 1997, s.7.

²⁷Mark Mendenhall, Betty Jane Punnett,&David Ricks, *Global Management*. Blackwell Pub, Oxford, UK.1995, s.78.

²⁸Trompenaars & Hampden-Turner, s.7.

kültürün temelini oluşturan unsurlar ise; değerler, inançlar ve varsayımlardır. Bu unsurlar aynı zamanda davranışları, normları ve sembolleri açıklamaktadır. Yani insanlar sahip oldukları görünmeyen kültürel değerler sonucunda farklı şekillerde davranmaktadırlar.²⁹

Kültürün unsurlarını en başta dil olmak üzere, din, gelenek ve görenek, sanat, dünya görüşü, tarih şeklinde sıralayabiliriz:

2.3.1. Dil

Kültürün en önemli unsurlarından biri dildir. Çünkü dil, hem kültürün oluşumunu sağlayan “düşünceyi” hem de o düşünceyi hayata geçiren “ifade” yi yaratır. Oluşan ifade, davranışı şekillendirerek; insanı ve insanın toplumla ilişkisini düzenler. Bu nedendir ki dil öğretimi kültür aktarımı açısından çok önemlidir. Dilin okuma ve yazma seviyesinde öğretilmesi bile kültürün aktarımı anlamına gelmektedir.³⁰

2.3.2. Din

Din; kültürü etkileyen, değiştiren ve kültüre süreklilik kazandıran bir unsurdur. Farklı kültürlerle sahip olan insanların, ortak bir dini inanış içinde olmaları genellikle toplumların gelişmesi için gerekli ve faydalı etkileşimi teşvik eder. Din ile kültür arasında çok yakın bir ilişki vardır. Bu nedenle dinde meydana gelen değişiklik kültürde de etkisini gösterir.³¹

2.3.3. Gelenek ve Görenek

Bir milleti, diğer milletlerden ayıran en önemli unsur kültürüdür ve kültürün de temel öğelerinden biri gelenek ve göreneklerdir.³²

Toplumda sosyal ilişkiler, gelenek ve göreneklerle düzenlenmektedir: Özur dilemek, selamlaşmak, saygı göstermek, davetlere katılmak, konuşmak, tartışmak,

²⁹Barbara Parker, *Globalization and Business Practice*. Sage Pub, London 1998, s.165.

³⁰Deniz Melanlioğlu, “Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 2008, Cilt 33, Sayı 150, s.67.

³¹Mustafa Güven, “Kültürün Bir unsuru Olarak Din”, *Batman Üniversitesi Dergisi*, 2012, Cilt: 1 Sayı:1, s.938-939.

³²Abdullah Dikici, “Geleneklerin Toplumdaki Yeri ve Önemi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ 2001, Cilt: 11 Sayı: 2, s.251-258.

yazmak vb. Bu davranışlarda nasıl davranılması gerektiğini kanunlar değil gelenek ve görenekler belirlemektedir.³³

2.3.4. Sanat

Sanat, bir milletin kültürünü yansıtan en önemli unsurlardan biridir. Ait olduğu milletin güzeli bulma ve yaratma tarzıdır. İnsanların güzeli ve estetiği bulma isteği sonucunda sanat eserleri ortaya çıkar. Her milletin sanat eğilimi, söz, ses, mekan, renk, ışık, zevk ve anlayışı farklılık gösterir. Sonuç olarak sanat bir milletin ortak duygularının ve zevkinin ifade ediliş şeklidir. Sanat unsuru; edebiyat, resim, mimarı, heykel vb. kollara ayrılmaktadır.³⁴

2.3.5. Dünya Görüşü

Dünya görüşü; bireye, aileye, topluma ve de bütün bir kültüre ilişkin olarak gerçekliği etkili ve anlamlı bir şekilde yansıtip insanın bilinç içeriğini güçlü ve derin bir biçimde yorumlamaya imkân sağlayan bir konumda bulunmaktadır. Bu bakımdan kültürün önemli unsurlarından biridir.³⁵

2.3.6. Tarih

Tarih geçmiştir ve milletin fertlerini birbirine bağlayarak geleceğe taşır. Tarih bir milletin nereden gelip nereye gittiğini gösteren kültür unsuru olarak, o milletin hayatında önemli bir yer tutmaktadır.³⁶

2.4. Kültürün Özellikleri

- Kültür öğrenilir: Kültürü insanlar oluşturur ve gelecek nesillere aktarırlar. Her bireye öncelikle doğduğu toplumun kültürünü öğrenmektedir.
- Kültür, tarihidir ve süreklidir: İnsanlar hem yaptıklarını hem de öğrendiklerini sonraki nesillere devretme yeteneğine sahiptirler. Bu durum kültürün sürekli ve tarihi bir özellik kazanmasını sağlamaktadır.

³³<http://www.anadilim.org/kulturun-unsurlari-nelerdir.html>

³⁴<http://www.anadilim.org/kulturun-unsurlari-nelerdir.html>

³⁵Fatih Özkan, "Dünya Görüşü Öğretisi", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Nisan 2012, s.13.

³⁶<http://www.anadilim.org/kulturun-unsurlari-nelerdir.html>

• Kùltür toplumsaldır: Kùltür belli bir toplumda yaşayan insanlar tarafından oluşturulur ve paylaşılır.

• Kùltür, ideal ve idealleştirilmiş kurallar sistemidir: İdeal, olması gerekendir. Kùltür, bireylere yarar sağlayacak değerleri barındırdığı için ideal yasaları ve sistemleri içerir. Buna karşın genellikle bireyler idealden uzak davranış sergilerler.

• Kùltür, ihtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır: Kùltür insanların fiziki ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için insanlar tarafından oluşturulur. Kùltürün önceliği bu ihtiyaçları gidermeye yöneliktir.

• Kùltür değişir: Zaman, koşullar ve mekân değişirse kùltür de bu duruma uyum sağlamak için değişime uğrayabilir.

• Kùltür bir soyutlamadır: Kùltür bütünüyle maddi ve gözlenebilir bir olgu değildir. Kùltür, soyut bir kavramdır.

• Kùltür bütünlüştürücüdür: Bütünlüřme bir yönde olur ve idealdir. Toplumda yaşayan farklı özelliklere sahip bireyler kùltür sayesinde bir arada yaşayarak bütünlüşirler. Ayrıca üst kùltüre de uyum sağlarlar.³⁷

Kùltür bütünlüştürücü olduğu kadar, aynı zamanda ayırıcı olma özelliğine de sahiptir. Kùltür tanımının içinde bulunan kavramların çoęu bütünlüştürücü olsa da, kùltürü “bireysel psikolojinin yansıması” olarak gören anlayışa göre kùltür, bütünlüştürücü yapıdan tekil yapıya doğru bir yönelimdedir. Kùltürü, bütünlüştürücü özelliğinden uzaklaştırıp sadece bireye odaklayan düşüncede, kùltürü oluşturanın tek başına birey olduğu düşünölmektedir. Yani kùltürün ortaklaşa oluşturulan bir kavram değil, kùltürün değerini ortaya koyanın tek tek insanlar olduğu, fakat kùltürlerin gelişiminin de farklı kùltürlerle etkileşime girmekle gerçekteşiği savunulmaktadır. Bu farklılıklar, farklı olanı yaratana bir kimlik ve kişilik kazandırmakta ve onun tanınmasını sağlayan özelliklerini oluşturmaktadır. Dolayısıyla, aynı coğrafyada yaşayan ortak yaşantılara ve inanca sahip insanların çok sesli bir düşünce sistemine sahip olmaları ve farklı değerleri savunmaları doğaldır. Toplumdaki çoğulcu yapı,

³⁷Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kùltür*, İstanbul 1979, Remzi Kitabevi, s.103-107.

farklı kimlik ve kültürel değerlerle ortak yaşantılar oluşmasını sağlamaktadır. Her toplumun ortak bir kültüre sahip olduğu kuşkusuz bir gerçektir. Fakat aynı toplumda yaşayan insanlar; yaşanılan bölge, ekonomik faaliyetler, ortak geçmiş ve sosyo-ekonomik statülerine göre farklı kültürel değerler oluşturmaktadırlar. Farklı kültürlerin bir araya gelerek oluşturduğu bu yapı, çok kültürlülük perspektifi içinde incelenmektedir.³⁸

2.5. Kültürün İşlevleri

Kültür ve insan arasında karşılıklı etkileşim vardır. Kültür, insan yapımı olmasının yanı sıra insana hizmet veren bir üründür. İnsanın sosyal bir varlık olmasını sağlayan ve ihtiyaç olarak hissettiği bir şeydir. İnsanlar toplumda yer edinebilmek için bir kültürel kimliğe ihtiyaç duyarlar. Bireylere bu kimliği kazandıracak olan temel unsur, geçmişte yaşamış insanların mirasıdır. Kültürün toplumdaki işlevleri ise şöyledir:

- Kültür, toplum içindeki davranışları düzenler ve toplumsal düzeni sağlar.
- Kültür, o toplumda yaşayan bireylere bir kimlik kazandırır, bu yönü ile belli bir kültür içinde yetişen insanlar kültürel bir kimliğe sahip olur.
- Her kültür, kendinden küçük alt kültürleri kaynaştırarak birleştirir. Kültürel bütünlüğü sağlar. Bu durum yöresel kültür farklılıkları olarak açıklanabilir.
- Kültür, toplumsal bilinç ve kişilik gelişimine aracılık eder.
- Her kültürün belirli bir mekânı ve sınırı vardır. Kendi içerisinde bütünlük sağlarken dışarıya karşı da bir farklılığın oluşmasını sağlar.
- Kültür, toplumsal dayanışma için insanlara ortak paydalar oluşturur.
- Kültür, zamanın ve farklı kültürlerin olumsuz etkilerine karşın toplumsal sürekliliğin korunmasını sağlar.³⁹

³⁸Fatma Başarır, *Öğretmen Adaylarının Çok kültürlü Eğitime İlişkin Görüşlerinin ve Öz yeterlilik Algılarının Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Yrd. Doç. Dr. Sema Demir), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.34.

³⁹Ünlü, s.17-18.

2.6. Milli Kültür

Kültür yaşadığı toplumdan etkilenir ve onu etkiler. Bu sebeple farklı toplumlarda farklı inanış, eğilim, düşünce, kullanım ve davranış tarzları ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklara sahip her toplum bir kültüre sahiptir. Toplumlari birbirinden farklı kılan bu özellikler, o toplumda yaşayan insanların her türlü faaliyetine göre şekillenir. Bu da kültür kuşaklarını ortaya çıkarır. Milli kültür, bir toplum tarafından kendi geçmişı boyunca kullanılmış veya korunmuş maddi ve manevi değerlerin bütünü olarak adlandırılabilir. Aslında milli kültürlerin insanlığın ortak değeri olduğunu söyleyen Aziz Lahbabi, aralarında bölgesel farklılıklar olmasına rağmen kültürün amacının bir olduğunu söyler. Bu amaç, insanlığın olabildiği kadar yükselmesini sağlamaktır. Kültür, insanı tabiatın sahibi ve hâkimi kılan medeni bir yöntem olarak şekillenmektedir. Bu ifade günümüzde çok tartışılan evrensel kültür kavramına da bir açıklama getirmektedir.⁴⁰

2.7. Evrensel Kültür

Kültür yaşadığı toplumla ilişkilendirilerek belli bir yaşam tarzını ifade etse de, geniş anlamıyla insanların üretmiş olduğu bütün değerleri kapsamaktadır. Bu değerlerin karşılığı olarak da günümüzde evrensel kültür ya da kültürel evrenseller kavramları kullanılmaktadır.⁴¹

2.8. Kültür Çeşitleri

2.8.1. Genel Kültür

Bir toplum ya da ülkenin kültürü denildiğinde, genel kültür söz konusudur. Her sosyal grupta, her coğrafi bölgede geçerli olan, benimsenen ve yaşanan hakim kültür unsurlarından oluşmaktadır. Bir topluma hakim olan inançlar, değerler, hareket tarzları, yaptırım çeşitleri, sosyal ilişkiler ve her türlü ortak davranış kalıpları o toplumun genel kültürüdür. Bir toplumun genel kültürü, üst bir sistem olarak, çok sayıdaki alt sistemlerden oluşmaktadır.⁴²

⁴⁰Ünlü, s.18-19.

⁴¹Ünlü, s.19.

⁴²<https://circlelove.co/kultur-nedir-kultur-ozellikleri-kultur-cesitleri>

2.8.2. Alt Kültür

Alt kültürün, kendisini oluşturan bütünle, yani onu içine alan kültürle aynı temel değerlere dayandığını, fakat onu belirleyen değerlerin, daha çok ikinci derecede önemi olan değerler olduğunu söylemek de mümkündür.⁴³

Bir çeşit kültür grupları olup, değer ve normları baskın kültürden farklı olan kültürlerdir.⁴⁴ Kısaca aynı kültür içindeki farklılardır.⁴⁵

2.8.3. Maddi Kültür

Maddi kültür; insanın doğaya, topluma, hatta kendi kendisine egemen olma ölçüsünün göstergesidir. İnsan çalışmasının gerçekleştirdiği, ürettiği tüm nesnelere, araç ve gereçleri anlatır.⁴⁶ Örneğin; giyim kuşamları, mimari yapıları vb.

2.8.4. Manevi Kültür

Manevi kültür; maddi kültür ile etkileşim içinde biçimlenen düşünceler, değer ölçüleri, davranış kuralları, gelenek-görenekler, dinsel, siyasal ve felsefi inançlardan oluşan uyumlu bütünlüğe denir. Konuşulan dil, hukuk, din, ahlak gibi öğeler manevi kültürü oluşturur. Manevi kültür, maddi kültürle uyum içine girer; onu destekleyici, onunla uyumlu yeni biçimler alır.⁴⁷

2.8.5. Baskın Kültür

Toplum içindeki en güçlü grupların sahip olduğu kültür baskın kültürdür. Baskın kültür, toplum içindeki diğer kültürlerin standart olarak saptadığı ve yargıladığı kültürdür. Genelde orta sınıfın paylaştığı değerler, çeşitli alışkanlıklar, ekonomik kaynaklar baskın kültürü oluşturur.⁴⁸

⁴³Mahmut Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, Ankara 2011, s.189.

⁴⁴Ayşe Çiğdem Kirel ve Zerrin Sungur, *Davranış Bilimleri-1*, Eskişehir 2015, s.71.

⁴⁵Tezcan, s.189.

⁴⁶Özer Ozankaya, “*Ulusal Toplumun ve Ulusal Kültürün Kurucu Öğeleri*”, s.218.
<http://dergiler.ankara.edu.tr>

⁴⁷Ozankaya, s.219.

⁴⁸Kirel & Sungur, s.71.

2.8.6. Karşıt Kültür

Toplumda egemen olan kültürel değerlerin tümüne karşı gelen grupların yaşam biçimlerini ifade etmektedir.⁴⁹ Bir grup insanın, içinde yaşadıkları kültür sisteminin temel değerlerini yadsıması ve başka birtakım değerleri benimsemesi olayıdır.⁵⁰

Karşıt kültür bir alt kültür olup değer, norm ve yaşam biçimleri açısından içinde yaşanan kültüre ters düşen tutum ve davranışları içerir.⁵¹

2.8.7. Kitle Kültürü

Kitle kültürü, kitle iletişim araçları tarafından oluşturulan ve kitlelere yayılan kültür olarak tanımlanabilir. Sanayileşme süreci, kitle kültürünün oluşup gelişmesine kaynaklık etmiştir.⁵²

İnsanların ürettikleri bir kültürü değil, aksine kitleler için kitlesel bir şekilde ve kültür endüstrisi tarafından ticari kaygılarla üretilen ve kitlesel düzeyde tüketilen bir kültürdür.⁵³

2.8.8. Halk Kültürü

Halk kültürü, kaynağını halktan alarak halkın yaşama biçimini yansıtan kültürel etkinlik biçimine verilen isimdir. Kitle kültürü sanayileşme sürecinin sonucunda oluşan tekdüze bir kültürel oluşumdur.⁵⁴

2.8.9. Yüksek Kültür

Toplum içinde özel bir yaşam biçimi, zevkleri ve alışkanlıkları olan küçük bir elit grubun sahip olduğu kültüre yüksek kültür denilir.⁵⁵

2.8.10. Popüler Kültür

Popüler kültürde, aynı sürede, sürekli kalıcılıkla değil de sürekli değişimle sermayenin ve sermaye sisteminin sürdürülebilirliği gerçekleştirilmektedir. Örneğin,

⁴⁹<https://circlelove.co/kultur-nedir-kultur-ozellikleri-kultur-cesitleri>

⁵⁰Tezcan, s.189.

⁵¹Kirel ve Sungur, s.71.

⁵²Melek Coşgun, "Popüler kültür ve Tüketim Toplumu", *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2012, s.840.

⁵³<https://circlelove.co/kultur-nedir-kultur-ozellikleri-kultur-cesitleri>

⁵⁴Coşgun, s.840.

⁵⁵Kirel ve Sungur, s.72.

müzik alanında popülerlik her hafta değişen "top 40" içinde olmaktır. Giyim alanında popülerlik ise mevsimlerle değişmekte olan moda göre oluşan kültürel yaşamdır. Yeme ve içmede markalar arasındaki özgür seçim için tüketici kazanma mücadelesi ve bunun bireysel özgürlük, zevk ve tercih olarak sunulmasıdır.⁵⁶

2.9. Kültürel Süreçler

a) Kültürleme (Enculturation): Bireyin doğumundan ölümüne kadar, yaşadığı toplumu etkileme ve o toplumdaki etkilenme sürecidir.⁵⁷

b) Kültürleşme (Acculturation): Farklı kültürel değerlere sahip olan birey ve grupların, belli bir kültürle etkileşime girmesi ve her ikisinin de değişime uğrama sürecidir.⁵⁸

c) Kültürlenme (Culturation): Farklı toplumlardan gelen birey ve grupların etkileşime girerek yepyeni bir birleşime varması sürecidir.⁵⁹

d) Kültürel Yayılma (Diffusion): Belirli bir kültür merkezinde ortaya çıkan maddi ve manevi bazı kültürel öğelerin çevreye ve başka kültürlerle yayılmasıyla oluşan ve yaşanan kültürel bir süreçtir.⁶⁰

2.10. Çok Kültürlülük Nedir?

Çok kültürlülük kavramının ortaya çıktığı şartlara bakıldığında, ilk olarak sömürgecilik döneminde kullanıldığı görülmektedir. Batı sömürgeciliğinin yayılmaya başlamasıyla birlikte toplumların sosyal yapılarında da değişiklikler ortaya çıkmıştır. Sömürgeci toplumlar ile sömürge altına alınan toplumlar arasındaki kültürel etkileşim ve ilişkiler sadece bu iki kültür arasında sınırlı kalmamıştır. Kurulan ekonomik ilişkiler ile birlikte dünyanın genelinde kültürler arasında etkileşimler başlamış ve bunun sonucunda oluşan yeni endüstri ve ticaret alanlarında çalışmak isteyen insanlar, dünyanın değişik yerlerine göç etmiştir. Bu durum çok kültürlülük kavramının oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Çok kültürlülük için

⁵⁶<http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/popne.htm>

⁵⁷Güvenç, s.131.

⁵⁸Güvenç, s.131.

⁵⁹Güvenç, s.131.

⁶⁰Handan Üstündağ, *Antropoloji*, Eskişehir 2013, s.39.

ulusçuluk bir sorun alanı oluşturmuştur.⁶¹

Çok kültürlülük kavramı ilk olarak 1957 yılında İsviçre’de kullanılmıştır ama gerçek anlamda ilk defa 1960’lı yıllarda Kanada’da kullanıldığı görülmektedir. Böylece çok kültürlülük kavramı hızlı bir şekilde Anglosakson ülkelerine de yayılmaya başlamıştır.⁶² Bu kavramın modern anlamda Kuzey Amerika ülkelerinde ortaya çıktığı söylenebilir. Kuzey Amerika ülkelerinde yaşayıp, kendi kültürlerinin de yaşadıkları topraklarda tanınmasını isteyen insanların bu talepleri sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır.⁶³

Çok kültürlü toplum yapısı oluşturulmasına ilişkin örneklere bakıldığında, en iyi örneklere Batı ülkelerinde rastlanmaktadır. Örnek olarak 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kanada, yaptığı siyasi, ekonomik ve sosyal düzenlemelerle beraber farklı kültürel yapıya sahip olan insanların daha iyi yaşayabilmelerini ve toplumsal bütünleşmeyi sağlamak için 1971 yılında çok kültürlülükle ilgili dört temel karar almıştır. Alınan kararlar çok kültürlülük kavramıyla ilgili Kanada’nın tanınırlığını da artırmıştır. Bu maddeler şöyledir:

- Kimliğini ve farklılığını korumak isteyen her gruba ve bireye izin verilip yardım edilir.
- Kültürlerini geliştirmek ve aynı zamanda Kanada toplumunun da bir parçası haline gelmek isteyen her gruba yardım edilir.
- Toplumunu oluşturan farklılıkları bir arada tutmak yaratıcılığı gösterir.
- Göçmenlerin Kanada’daki dilleri öğrenmelerine yardımcı olunur.⁶⁴

Aydınlanma çağında akıl, bütün insanlık için oluşturulan ilkelerin, ölçütlerin ve evrensel kuralların temelini oluşturan bir varlık haline gelmesiyle birlikte tarihsel süreçte meydana gelen sorunlara çözüm bulmak amacıyla çok kültürlülük kavramını ortaya çıkarmıştır. Daha sonraki süreçte ortaya çıkan ulus-devlet anlayışıyla birlikte

⁶¹Ertan Özensel, “Çok kültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çok kültürlülüğü”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, 2012, s.58.

⁶²Mary C. Sengstock, *Voices of Diversity Multi-Culturalism in America*, Springer, Network, 2009, s.239.

⁶³Özensel, s.58.

⁶⁴https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/91426/mod_resource/content/0/1.%20Hafta.pdf

bir kültür ve tek tip yurttaş yetiştirme ön plana çıkmıştır. Bu durum toplumdaki diğer kültürleri ikinci plana atmıştır. Çok kültürlülük kavramının ortaya çıkması ve yayılmasıyla birlikte ulus-devlet anlayışının getirdiği toplumsal ve kültürel teklik bozulmaya başlamıştır.⁶⁵

Çok kültürlülüğün iki farklı boyutu vardır. Birinci boyuta bakıldığında çok kültürlülük, aynı toplumda yaşayan farklı kültürel ve etnik kimliğe sahip olan insanların bir arada yaşamasını ifade etmektedir. Bu durum sadece görünen kısım olarak toplumu çok kültürlü yapar. İkinci boyuta baktığımızda çok kültürlülük, sadece nüfusun farklı etnik kökenlere mensup insanlardan oluşması değil, farklı kültürel değerlere sahip olan insanların toplumsal ilişkilerinin de düzenlenmesidir. İkinci boyut, farklılıklara değer verme boyutudur.⁶⁶

Çok kültürlülük kavramına sadece toplumsal açıdan değil, bireysel açıdan da bakılması gerekmektedir. Çok kültürlülük kavramı bireylerin sosyal hayatlarını etkilemesinin yanı sıra eğitim hayatlarını da etkilemektedir. Çok kültürlülük uygulamaları, eğitimde fırsat eşitliğini ön plana çıkarmaktadır. Toplumda farklı kültürel değerlere ve kimliklere sahip olan insanlar eğitim alanında ayrımcılığa maruz kalabilir. Çok kültürlülüğe göre eğitim; dil, din, ırk, cinsiyet vb. özelliklerde ayırım yapmadan herkese eşit eğitim fırsatı sunmalıdır. Toplumda bu konularda ayırım yapılırsa farklı kültürel özelliklere ve kimliklere sahip insanlar arasında uzaklaşmalar ve kutuplaşmalar olabilir. Çok kültürlülüğe göre eğitim, her bireyin kendini gerçekleştirmesine fırsat tanımalıdır.⁶⁷

Çok kültürlülüğün merkezi değerleri üç ilkeyle özetlenmektedir. Birinci ilke toplumdaki kültürel farklılıkların tanınması, ikinci ilke toplumsal eşitliğin sağlanması, üçüncü ilke ise toplumda bütünleşme sağlanmasıdır. Çok kültürlülük bir taraftan toplumdaki farklılıkları tanımlarken diğer taraftan bu farklılıklara değer

⁶⁵Yusuf Keskin ve Erkan Yaman, “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Ders Kitaplarında Yeni Bir Paradigma: Çok kültürlü Eğitim”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Ankara 2014, s. 933-960.

⁶⁶Alper Başbay ve Yelda Bektaş, “Çok kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri”, *Ege Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 2009, Cilt 34 Sayı:152, s.31-39.

⁶⁷Demirali Yaşar Ergin ve Burçin Ermeğan, *Çok kültürlülük ve Sosyal Uyum*, 2. nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 Nisan 2011 Antalya, s.1756.

vermeyi, saygı duymayı ifade etmektedir.⁶⁸

Çok kültürlü bakış açısı, birbirini tamamlayan üç görüşü kapsamaktadır: Birincisi, insanların kültürle iç içe olduğu, ikincisi kültürel çeşitlilik ve kültürler arası diyalogun kaçınılmaz ve arzu edilir olduğu, üçüncüsü ise tüm kültürlerin iç çoğulculuğa sahip olduğu görüşlerinin yaratıcı etkileşiminden oluşur.⁶⁹

2.11. Çok Kültürlülük Tanımları

Çok kültürlülük; ırk, etnisite, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf, eğitim, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutların tanınmasıdır.⁷⁰

Çok kültürlülük; uyuşmayan ama makul kapsayıcı kültürlerin bir çoğulculuğudur.⁷¹

Çok kültürlülük ya da çok kültürcülük; özü itibariyle toplumda her türlü tekdüzelik, birlik ve ortaklığı bozan “çeşitlilik” olgusuna vurgu yapmaktadır.⁷²

Çok kültürlü bir toplum, iki veya daha çok sayıda kültürel topluluğu içinde barındıran toplumdur.⁷³

İki ya da daha fazla etnik grubun ya da ulusun, tek bir devletin sınırları içinde birlikte yaşadığı ancak kendi kültürel farklılıklarını koruduğu bir topluma çoğulcu toplum denir.⁷⁴

Bu tanımlardan yola çıkarak; çok kültürlülüğü, birden fazla kültürel oluşumun (din, etnik köken, hayat görüşü vb.) içinde bulunduğu karma bir alan olarak tanımlayabiliriz.

⁶⁸Soner Polat, “Okul Müdürlerinin Çok kültürlülüğe İlişkin Tutumları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:42, 2012, s.335.

⁶⁹Bhikhu Parekh, *Çok kültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, (Çeviren: Bilge Tanrıseven), Ankara 2002, s.430.

⁷⁰APA, 2002.

⁷¹A. Müslim Akdemir, “Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1),2004, s.43-50.

⁷²Kadir Canatan, “Avrupa Toplumlarında Çok kültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 2009, 80-97.

⁷³Parekh, s.7.

⁷⁴William A. Haviland, *Kültürel antropoloji*, (Çev. İnan Deniz Arguvan Sarıoğlu), İstanbul 2008, s.110.

2.12. Çok Kültürlülüğe Farklı Bakış Açıları

Çok kültürlülük çok tartışılan ve farklı görüşlere yer verilen bir konudur. Bu konuda aydın ve yazarlar farklı görüşlere sahiptirler. Bir kısım aydın, çok kültürlülüğün toplumda ayrışma ve çatışmalar oluşturacağını, sorunlara neden olacağını düşünmektedir. Çok kültürlülük konusuyla ilgili olumsuz düşüncede olanlar, çok kültürlülüğün insanların birleşip bir ulus haline gelmelerini sağlamak yerine, ayrışmalara yol açtığını düşünmektedirler. Bu durum toplum içerisinde bütünleşmeyi engelleyip, siyasi ve kültürel anlamda toplumun sonunun gelmesine neden olmaktadır.⁷⁵

Toplumdaki çok kültürlü yapının, aslında kendi içinde bölünmeyi ve değişik bir biçimde 'biz' ve 'öteki' ayrılığını getirdiği tartışmalarına dikkat çekilerek çok kültürlülüğün 21. yüzyılın en önemli sorunu olarak karşımızda durduğu ifade edilmektedir.⁷⁶ Ayrıca, farklı kültürlerin çatışma ve ayrışmaya neden olarak; bölünme, tanınmama, uyumsuzluk gibi tartışmalara neden olacağı belirtilmektedir. Bu durumun da toplumu böleceği düşünülmektedir. “Farklılıkların tanınması ve bunlara saygı duyulması ayrımcılıkların ortadan kaldırılmasına değil, tartışılmasına ve daha ileri safhada çatıştırılmasına yol açabilir.” ifadeleriyle çok kültürlülüğe karşı bir tavır temsil edilmektedir.⁷⁷ Yaşamaları değerli bulunan kültürlerden bahsedildiğini ancak “Bunlar nasıl tespit edilecektir?” sorusunu sorarak sonuçta her grubun kendi özgün kültürü ile hak talep edebileceği ifade edilmektedir.⁷⁸

Çok kültürlülüğe eleştirel bakan aydınların ve siyasetçilerin görüşlerini şu şekilde sıralayabiliriz.⁷⁹

- Çok kültürlülük, toplumu oluşturan farklı kültürler ve kimlikler arasında çatışma ve ayrışma yaratabilir.
- Toplumdaki kültürel farklılıklar, farklı etnik kimliğe sahip olan bireylerin

⁷⁵Deniz Altınbaş, *Avrupa ve Çok kültürlülük: Fransa örneği. Stratejik analiz*, 2008, s.52-61.

⁷⁶Şermin Tekinalp, “Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çok kültürlülük”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, Ocak 2005, s.75-87.

⁷⁷Hacer Çelik, “Çok kültürlülük ve Türkiye’deki Görünümü”, *U.Ü.Fen-Edb Fak. Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 2008, s.327.

⁷⁸Tekinalp, s.75-87.

⁷⁹Canatan, s.80-97.

yerleşik topluma uyum sağlamalarına ve toplumda bütünlük oluşmasına engel olmaktadır.

- Batı kültürü, diğer kültürlere göre örnek ve üstün bir kültürdür. Diğer kültürlerin ise, Batı kültürüne katkı sağlamak bir yana, hem yerleşik topluma hem de göçmen gruplara sorunlar çıkarmaktan başka işlevi bulunmamaktadır.
- Entegrasyon sorunu, göçmenlerin tam veya sınırlı oranda asimilasyonu ile çözülebilir. Göçmenlerin ve azınlıkların özellikle kamusal alanda egemen olan değer ve normlara uymaları zorunludur.⁸⁰

Çok kültürlülüğe karşı görüşte olanlar tarafından ortaya konulan “hangi kültürler değerlidir?” ifadesi hiçbir kültürün değersiz olmadığını, o kültüre mensup olan insanların bağlılıklarını korumaya devam etmeleri ile uzun müddet varlığını devam ettirmesinin mümkün olduğu görüşündedirler.⁸¹

Her toplumun sahip olduğu bir değer vardır. Farklı kültürlere mensup olan insanlar kendi kültürlerinin tek başına bir değer olarak kabul edilmesini isterler. Bu da çok kültürlülüğün felsefi dayanağını oluşturmaktadır.⁸² Bu bakımdan her kültürü kendi içinde değerlendirmek ve başka kültürlerle kıyaslamamak gerekir.

2.13. Çok Kültürlü Eğitim

Çok kültürlü eğitim; farklı kültürel kimlik, ırk, sosyal grup ve etnik yapılardan gelen öğrencilere eşit eğitim fırsatı oluşturmak, eğitim ortamlarını değiştirmek ve yeniden yapılandırmak için yapılan bir reform sürecidir. Çok kültürlü eğitim, kültürel değerlerin bütün öğrencilere eşit eğitim fırsatı tanımaması gerçeğinden hareketle bu eşitsizliği en aza indirmek temeline dayanmaktadır.⁸³

Çok kültürlü eğitim ile öğrenme ve öğretme süreçleri çoğulcu bir şekilde inşa edilmektedir. Eğitim ortamında farklı kültürlere saygı gösterilmesi önemlidir. Öğretmenlerin tüm öğrencilerin kültürel geçmişlerine değer vermesi, farklılıkları

⁸⁰İlhan Polat ve Eylem Kılıç, “Türkiye’de Çok kültürlü Eğitim ve Çok kültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri”, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2013, Cilt:10, Sayı:1, s.352-372.

⁸¹Polat ve Kılıç, s.352-372.

⁸²Özensel, s. 55-69.

⁸³Salih Zeki Genç, *Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması*, Ankara 2017, s.53.

kabul etmesi, öğrencilerin yaşantılarından örnekler vermesini desteklemesi, farklı yöntem ve teknikler kullanması, çok kültürlü bir öğrenme ortamının yaratılması için gerekli çabalardandır.⁸⁴

Çok kültürlü eğitim ile ilgili çalışmalar okul öncesinde başlamalıdır. Bu çalışmalara bütün eğitim kademelerinde de yer vermeye devam edilmelidir. Böylece bireylerin bütünsel anlamda gelişimlerine katkı sağlanacaktır.⁸⁵ Çok kültürlü eğitime ilişkin beş ana yaklaşım vardır:

- a. Kültürel olarak farklı öğrencilerin eğitim olanaklarının eşitlenmesine yardım etmeye odaklanan eğitim.
- b. Kültürel farklılıklar konusunda kültürel anlamayı amaç edinen eğitim.
- c. Kültürel çoğulculuğu korumayı amaç edinen eğitim.
- d. Öğrencilerin farklı kültürlerde iş görmeleri için yardım eden eğitim.
- e. Çoklu sistemlerde yeterliliği geliştirmek için eğitim.⁸⁶

Çok kültürlü eğitim farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Yapılan bu tanımlarda kullanılan kavramlara, ilke ve değerlere baktığımızda şu ortak noktaları görmekteyiz: Eğitimde fırsat eşitliğinin olduğu bir eğitim reformu; eğitim ortamındaki kültürel ve etnik farklılıkların önemi üzerinde duran bir felsefe; kültürel çoğulculuğu vurgulayan bir reform hareketi; farklılıklara saygı duyma; eşitlik ve sosyal adalet ilkelerine uygun olan bir anlayış; tüm öğrencileri farklı yaşam tarzlarına ve farklı fikirlere duyarlı olan bireyler haline getirmek; insan haklarına ve sosyal adalete bağlı olarak tüm bireyler için alternatif yaşam biçimlerine dayalı olan hümanist bir kavram; demokratik eğitim; çatışma, ayrışma, kimlik ve yabancılaşma gibi kavramların çalışılması; çeşitli grupların baskısına karşı çıkmaya ilişkin bilgi edinilmesi; kültür ve kimlik farklılıklarına saygı duyan bir eğitim felsefesi; bütün ayrımcılıklara karşı durabilen bir eğitim reformu.⁸⁷

⁸⁴Genç, s.53-54.

⁸⁵Cırık, s.27-40.

⁸⁶Kal Gezi, *Issues in multicultural education, ERO: Educaitonl Research Quarterly*, 1981,6, (1-14).

⁸⁷Toprak, s.14.

Çok kültürlü eğitimin amaçları:

- Çok kültürlü eğitim, öğrencilere kültürel, etnik ve dilsel seçenekler sunmayı amaçlar.
- Çok kültürlü eğitim, kültürel duyarlılığı destekleyerek önyargıyı azaltmayı amaçlar.
- Çok kültürlü eğitim; birlikte yaşamayı ve paylaşmayı, karşılıklı iletişimi deneyimi kazandırmayı amaçlamaktadır.
- Çok kültürlü eğitim, bireylerin başka kültürlerin perspektifinden bakabilmelerini amaçlamaktadır.
- Çok kültürlü eğitim; dil, din, ırk, cinsiyet farklılıklarından kaynaklanan unsurları dikkate alarak eşit fırsatlar sunmayı amaçlar.
- Bireyin kendini anlamasını ve olumlu benlik geliştirmesini amaçlar.
- Çok kültürlü eğitimin bir diğer amacı ise, öğretim programına alınmamış farklı grupların tarihleri ve katkıları hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesini sağlamaktır.
- Çok kültürlü eğitimin temel amacı, ayrımcılığı ortadan kaldırmaktır. Çok kültürlü eğitimin bir başka amacı ise baskılardan arınmış bir toplum oluşturmaktır.
- Çok kültürlü eğitim, okulları ve eğitim sistemini yeniden yapılandırarak öğrencilere farklı etnik gruplara nasıl davranmaları gerektiğini öğretmeyi amaçlamaktadır.⁸⁸

Çok kültürlü Eğitimin İlkeleri:

- Irkçılık, ön yargı, cinsiyet ayrımının olmaması.
- Öğrenme ortamlarında farklı kültürel değerlere yer verilmesi.

⁸⁸Genç, s.55-56.

- Toplumdaki farklı kültürlerin sahip olduğu birikimlerin, mirasların ve deneyimlerin birleştirilmesi, farklı kültürel değerlere sahip olan öğrencilerin okulda öğrendikleriyle gerçek yaşam arasında bağlantı kurmaları.
- Tüm bireyler için eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması.
- Farklı kültürlerin birleşimi için bilimsel araştırmaların yapılması.
- Toplumdaki kültürel farklılıkları anlamak ve bu kültürlere değer vermek için hümanistik girişimlerde bulunmak.
- İçerik ve sürecin, yapı ve özün, eylem ve yansıtmanın, bilgi ve değerlerin, felsefe ve metodolojinin, eğitimsel anlamlar ve sonucun birlikte ele alınması.
- Sistematik değişimin, gelişimsel bir süreç olduğunun kabul edilmesi.
- Kültürel farklılıkların eğitim için de zenginlik sağlayacağına farkına varılması.
- Öğretmenlerin, etnik farklılıkların öğrencilerin davranışlarına etki ettiğini anlayabilmeleri için programlar düzenlenmesi.
- Öğrencilerin, bilginin sosyal yönden yapılandırılacağını anlamalarına yardımcı olan eğitim programlarının geliştirilmesi.
- Öğrencilerin, akademik başarılarını ve birbirleri ile ilişkilerini etkileyen bilgi, yetenek ve tutum gelişimine katkı sağlayan gizil programlara katılmalarının desteklenmesi.
- Öğrencilerin, ırk ve etnik farklılıklar ile ilgili ön yargıları öğrenmelerinin sağlanması.
- Öğrencilerin, toplumun ortak değerlerini öğrenmelerinin sağlanması.
- Eğitim yöneticilerinin, okulları ekonomik olarak eşit oranda desteklemesi.⁸⁹

2.14. Çok Kültürlü Eğitimin Tarihsel Gelişimi

Çok kültürlülük birden fazla etnik ve kültürel yapının, ulusun aynı topraklarda

⁸⁹Genç, s.57.

yaşamadır. Bu anlamdan yola çıkarsak “devlet” kavramının ortaya çıkmasıyla çok kültürlü eğitimin de ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Fakat “devlet” kavramı net olarak çok kültürlülüğü ifade etmediği için “imparatorluk” kavramıyla birlikte ortaya çıktığını söylemek daha uygun olacaktır. Çünkü imparatorluklar daha fazla ulusu barındırdığından çok kültürlülük için iyi bir örnek teşkil etmektedir. Çok kültürlülük, imparatorluk olmanın temel şartlarından biridir.⁹⁰

Eğitim kavramının bireylerin sosyalleşmesi açısından önemli bir yere sahip olmasıyla birlikte, çok kültürlü eğitim de diğer kültürel paradigmalara tartışılmaya başlamıştır.⁹¹ Çok kültürlü eğitimin bazı biçimlerine 19.yy’da dahi rastlanmaktadır. Ancak çok kültürlü eğitim ulusal bir hareket olarak altmışlarda vatandaşlık haklarını takiben gelişmeye başlamıştır.⁹²

Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, İngiltere, Fransa, Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde, etnik ve kültürel farklılıklar artmaya başlamıştır. Bu devletlerin, Asya’da, Afrika’da ve Hindistan’da bulunan kolonileri, zamanla Avrupa’daki işçi ihtiyacını karşılamak ve ekonomik statülerini yükseltmek için Avrupa’ya göç etmeye başlamışlardır. Amerika’da da benzer bir durum ortaya çıkmıştır. Çünkü Amerika’nın kuruluşunda farklı etnik yapıya sahip gruplar yer almıştır ve bu durumun doğal bir sonucu olarak kültürel çeşitlilik artmıştır. Bunun sonucunda, Avrupa ve Amerika’da, etkili vatandaşlık için öğrencilerin nasıl eğitilmesi gerektiğinin sorgulanması gündeme gelmiştir.⁹³

Çok kültürlü eğitim programları, Kuzey Amerika ve Avrupa’nın çok uluslu ve çok kültürlü yapıya sahip olan ülkelerinde okul öncesi eğitimden başlayarak uygulanmaktadır.⁹⁴ Son 20 yıla baktığımızda ise, çok kültürlü eğitimle ilgili olarak bir hareketlenme yaşandığını söyleyebiliriz. Ayrıca bundan 20-25 yıl öncesine kadar

⁹⁰Çınar, s.34.

⁹¹John Agada, “Multicultural education and the emerging paradigm: An essay in cultural epistemology. *The Urban Review*”, 30(1), Mart 1998, s.77-95.

⁹²Theodore Kaltsounis , “Multicultural education and citizenship education at a crossroads: Searching for common ground” *Social Studies Dergisi*, 88(1), Nisan 2010, s.18-23.

⁹³Cırık, s.31.

⁹⁴Ezgi Denizel Güven, “Eğitim Üzerine Yinelenen Eleştiriler, Alternatif Öneriler” *Pivolka*, 2(17), 2005, s.6-8.

toplumdan dışlanan farklı insanların fark edilmesi için yapılan çalışmalar artık gereksiz olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu durumda olan insanlar artık toplumda belli bir yere sahip olmuşlardır. Bundan sonraki süreçte yapılacak olan çalışmalar toplum oluşturmak üzerinedir.⁹⁵

2.15. Türkiye ve Çok Kültürlü Eğitim

Osmanlı İmparatorluğu çok kültürlü toplum yapısına sahip olan bir devlettir. Devletin takip ettiği siyasetin iki temel amacı bulunmaktaydı. Birincisi, toplumda barış ve güven ortamının oluşturulması, ikincisi ise hukuk devleti olmanın gereği olan adaletin en iyi şekilde sağlanmasıydı. Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde devletin eski gücüne kavuşabilmesi için Turancılık ve İslamcılık gibi fikir akımlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Turancılık fikri geri planda kalsa da Türkçülük akımının etkisi devam etmiştir ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti'nin ulus-devlet olma sürecine girmesiyle birlikte eğitim sisteminde de değişikliğe gidilerek yeniden planlamalar yapılmıştır.⁹⁶

Türkiye devleti; sosyal sınıf, ırk, cinsel yönelim, yaş, cinsiyet, etnik yapı ve kültürel değerler gibi etkenler bakımından birçok farklılığı bünyesinde bulunduran çok kültürlü toplum yapısına sahiptir.⁹⁷ Bu bakımdan kültürel çeşitlilik fazla olduğundan çok kültürlü eğitim uygulamalarının tartışılması da gerekli hale gelmiştir.

Ayrıca Türkiye Devleti'nin bulunduğu coğrafi konum dolayısıyla stratejik önemi de artmaktadır. Bu bakımdan sadece komşu ülkelerle değil diğer ülkelerle de diplomatik ilişkiler kurmak zorundadır. Çünkü dünyada küreselleşmenin etkisiyle bir ülkede meydana gelen gelişmeler sadece komşu ülkeleri değil bütün dünya ülkelerini etkileyebilmektedir. Bu doğrultuda Türk öğrencilerin dünyadaki bütün siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri izleyip analiz ederek sonuçlara ulaşabilecek şekilde yetiştirmeleri gerekmektedir. Bu durum yukarıda temel öğeleri açıklanan küresel eğitim

⁹⁵Kaltsounis, s.18-23.

⁹⁶Genç, s.53.

⁹⁷Polat ve Kılıç, s.357.

yaklaşımının Türkiye'deki gerekliliğine bir işaret olarak kabul edilmelidir.⁹⁸

Türkiye'de son yıllara gelindiğinde eğitimle ilgili yapılan yenilikler ve özellikle ilköğretim programlarında ve dolayısıyla sosyal bilgiler programında yapılan değişiklikler ve düzenlemeler olduğu görülmektedir. Son yıllarda yapılan bu değişikliklerle ilköğretim sosyal bilgiler programlarına, öğrencilerin dünyanın değişik bölgelerinde varlığını sürdüren insanların kültürel değerleri ve yaşayışları ile ilgili bilgi sahibi olmalarını sağlayacak “Küresel Bağlantılar” isimli bir öğrenme alanı ve bu öğrenme alanını destekleyen çeşitli üniteler eklenmiştir.⁹⁹

Sonuç olarak çok kültürlü eğitim yaklaşımının uygulanması, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası anlamda etkili bir diyalog kurmasını, kültürler arası bir sentezin oluşmasını sağlayacaktır. Türkiye, Avrupa Birliği uyum yasalarıyla, Anadolu'da yaşayan farklı ırk, dil ve dine mensup sosyal grupların özelliklerini eğitim alanında dikkate almak durumunda kalmaktadır. Türkiye'ye gelen ve ileride gelecek olan yabancılardan dolayı da Türkiye, eğitim alanında yeni kavramlar, projeler, programlar, okul organizasyon tipleri, öğretmen yetiştirme modelleri, eğitim ve öğretim materyalleri geliştirme konularında, ihtiyaçlara yanıt verecek politikalar geliştirmek durumunda kalacaktır.¹⁰⁰

2.16. Çok Kültürlü Eğitimle İlgili Eleştiriler

Çok kültürlü eğitimle ilgili olarak çeşitli eleştiriler mevcuttur:

- Aynı ırktan olan, aynı coğrafyada yaşayan ve aynı dili konuşan insanların ortak kültürel değerleri paylaştığı düşüncesi: İnsanlar arasında ırk, tarih ve kültürel farklılıklar bulunabilir. Örneğin; Meksika, Küba, Porto Rico ve Arjantin aynı dili konuşsalar bile farklı kültürlere sahiptirler.

- Aynı kültüre mensup olan aileler aynı kültürel değerleri paylaşmaktadır: Bireyler aynı ailede olsalar bile farklı kültürel değerlere sahip olabilirler.

⁹⁸Cırık, s. 27-40.

⁹⁹Mehmet Açıkalın, “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar: Çok kültürlü ve Küresel Eğitim”, *Elementary Education Online*, 9(3), 2010, s.1233.

¹⁰⁰Muhsin Hesapçıoğlu ve Alpaslan Durmuş (Eds), *Türkiye'de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi*, Ankara 2017, s.276-296.

• Farklı kültürleri yansıtan çocuk kitapları otantikdir: Kitaplarda insanlarla ilgili yanlış bilgilere yer verilmesi o kültürle ilgili yanlış algılamalara neden olur.

• Çok kültürlü eğitim ırkçılık ve etnik farklılıklar ile ilgili konuları içerir: Bu iki konu çok kültürlü eğitimde geniş bir yer kaplar. Fakat cinsiyet ve sosyo-ekonomik farklılıklar da önemlidir.

• Çok kültürlü eğitimin farklı kültürlere yapılacak turistik gezilerle sınırlı olacağını düşünmek: Bu tür gezilere katılanlar o kültürdeki insanların günlük yaşantısını derinlemesine inceleyemezler.

• Çok kültürlü eğitim farklı bir konu alanı olarak öğretilmelidir: Çok kültürlü eğitim, eğitim programı içerisine yerleştirilmelidir.

• Çok kültürlü eğitim, sadece eğitim programının bir parçası olarak kabul edilir: Buna karşın çok kültürlülük her alanda ortaya çıkabilecek bir olgu ve zenginliktir.

• Bir kültürün egemen olduğu toplumlarda başka toplumları araştırmaya gerek yoktur: Bütün toplumlarda her geçen gün çeşitlilik ve kültürel farklılıklar artmaktadır.

• Çok kültürlü eğitim, çocuğun eğitiminin ileriki yıllarında ele alınmalıdır: Çocuklar daha erken yaşlarda daha çabuk ve kolay öğrenebilme yetisine sahiptir. Bu sebeple çok kültürlü eğitim de erken yaşlarda başlamalıdır.

• Çok kültürlü eğitim ile ilgili uygulamalar eğitimde ortak payda oluşmasını engellemektedir: Çok kültürlü eğitim, hoşgörüyü, adaleti ve kültürel zenginliği artırır.

• Çok kültürlü eğitim tarihsel doğruları olumsuz yönde etkilemektedir: Çocuklara erken yaşta sorgulama yeteneği kazandırılırsa tarihsel doğruları kendileri değerlendirebilirler.

• İnsanlar kendi kimliğini bir kültürle özdeşleştirmektedir: Çocuklar ve aileler farklı etnik yapıya sahip olabilirler. Örneğin; anne Ekvadorlu bir Hristiyan, baba Pakistanlı bir Müslüman ve çocuk da Amerika'da doğduğu için Amerikalı olabilir. Bu türden çocuklar tek tip bir kültüre ait değildirler.

• Çok kültürlü eğitimle ilgili yeterince kaynak yoktur: Son yıllarda kültürel farklılıklarla ilgili birçok kaynak ortaya konulmuştur.¹⁰¹

Çok kültürlülük politikalarının sorunlarla dolu olduğu iddia edilmektedir. Çok kültürlülük projelerini tehlikeli görüp askıya alan Batı ülkeleri, diğer ülkelerde demokrasi adı altında ayrımcılık eğilimi içine girmiştir. Toplumsal uyumu zorlayan bu gelişmeler, yeni çatışmalara zemin hazırlamakta ve dünyayı giderek bir kaos ortamına sürüklemektedir.¹⁰²

Çok kültürlülük, toplumda kültürel çatışmaya ve değişmeye de yol açmaktadır. Örnek olarak kırsal kesimden gelerek kent kültürü ile tanışan insanların geldikleri kültür ile yeni tanıştıkları kültür arasındaki çatışma kültürel çatışmadır. Farklı kültürel kimliklere sahip olan insanların toplumda evrensel bir kültürel yapı oluşturmaları ve bir arada barış içerisinde yaşayabilecekleri bir toplum düzeninin oluşturulması önem arz etmektedir. Bu durum ise ancak insanlara değer verme ve birey olma olanaklarının geliştirilmesiyle mümkün olacaktır.¹⁰³

Çok kültürlülüğe tepki gösterenlerin daha çok muhafazakar ve ulusal kanattan geldikleri görülmektedir. Çünkü bu kesim çok kültürlülükle siyasal açıdan ulus-devlet düzeninin zarar görebileceğini düşünmektedir. Onlara göre çok kültürlülük ulusal yapıyı bozmaktadır ve ülkenin bütünlüğünü olumsuz etkilemektedir. Çok kültürlülüğü savunanlar ise, bu olgunun modern dünyadaki çatışma ve çelişkilerden uzaklaşmak için bir araç olduğunu düşünmektedirler.¹⁰⁴

Çok kültürlülük siyasetini savunanlara baktığımız zaman, aynı toplumda yaşayan fakat farklı inanç ve kültüre sahip olan insanların barış içerisinde yaşayabilecekleri düşüncesinde oldukları görülmektedir.¹⁰⁵

Çok kültürlülük, farklı kültürlerin bir arada yaşadığı durumu ifade etmektedir. Çok kültürlülüğün temelinde, diğer kültürleri kendine benzetmeye çalışmadan o

¹⁰¹Cırık, s. 34-35.

¹⁰²Tekinalp, 75-87.

¹⁰³Abdulkadir Çüçen, "Kültür, Uygarlık, Evrensellik ve Çok-Kültürlülük", *Kaygı Dergisi*, Sayı: 4, 2005 s.115.

¹⁰⁴İmran Özhan, *Farklaşmanın Özel Görünümleri Olarak Çok Kültürlülük ve Çok kültürcülük*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Danışman: Doç. Dr. Suna Başak), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, s.148.

¹⁰⁵Özhan, s.148.

kültürü kendine has özellikleri ve yapısıyla kabul ederek ortak yaşam alanları oluşturmak vardır. Bu nedenle çok kültürlülük genel anlamda olumlu bir uygulama olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁶

2.17. Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Çok Kültürlülük

Sosyal bilgiler dersi bireylerin toplumsal hayata uyum sağlamaları için gerekli olan bilgi, beceri ve değerleri kazanıp, bunları tutum ve davranışa dönüştürmeleri açısından önemli bir yere sahiptir.¹⁰⁷ Öğrenciyi merkeze alan ve hazırbulunuşluğun öğrenmede önemli bir unsur olduğunu kabul eden yapılandırmacı yaklaşım, sosyal bilgiler programının da temel felsefesini oluşturmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde öğrencilere sosyal bilimlerin temel kazanımları verilmektedir.¹⁰⁸

Sosyal bilgiler dersi öğrencinin içinde yaşadığı toplumu, ülkeyi ve dünyayı ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda tanıyarak karşılaştıkları sorunları çözebilmelerini sağlamak açısından önemli bir derstir. Sosyal bilgiler dersinde daha çok küçük gruplarla etkileşim sağlayıp çoklu öğrenme ortamları oluşturularak, öğrencilerin araştırma ve inceleme yapmaları sağlanır. Öğrencilerin değerlendirilmesi aşamasında ise süreç odaklı bir değerlendirme vardır. Öğrencinin ortaya çıkardığı ürüne yönelik bir değerlendirme yapılır. Öğretmen tarafından değerlendirme yapıldığı gibi akran, grup ve öz değerlendirmelere de yer verilir. Öğrenci grupları birbirlerinin yaptığı çalışmalarını değerlendirerek bakış açılarını, kullandıkları yöntem ve stratejilerini yorumlama fırsatı bulurlar.¹⁰⁹ Çok kültürlü sınıf ortamında küçük grup çalışmaları, farklı kültürlerin etkileşime girmesine olanak sağlayabilir. Sosyal bilgiler dersi de bu konuda önemli bir yere sahiptir.

Çok kültürlülük siyasi süreç modelinde, toplumsal yapıyı oluşturan unsurlardan hiçbiri eriyerek veya eriterek diğeriyle karışmamakta, her bir unsurun kendi

¹⁰⁶İhsan Çetin, “Çok Kültürlülük ve Kimlik Bağlamında Midyat İlçesi Örneği”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, Sayı:2, 2007, s.22-35.

¹⁰⁷Harun Er ve Muhammet Şahin, “Sosyal Bilgiler Dersinde Biyografi Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2012, 10 (1) s.75-96.

¹⁰⁸Hüseyin Akkuş, Hakkı Kadayıfçı ve Basri Atasoy, *Yapılandırıcı Yaklaşımı Kimyasal Denge Kavramının Anlaşılması Üzerine Etkisi. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi-5. ODTÜ*, Ankara 2002.

¹⁰⁹Özgül Bahadır, *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği*, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, (Danışman: Doç. Dr. Suna Başak), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2016, s.42.

özgünlüğünü korumaya devam etmesiyle, bazı ortak noktaların da yardımıyla çok kültürcü bir toplum modeli oluşmaktadır. Bu özgünlüğü sağlamanın ilk koşulu ise eğitim süreçlerinde liberal temelde farklı kültürlerle saygı, hoşgörü ve demokrasi değerlerini kazandırmak ile gerçekleşebilecektir. Bu değerleri kazandıracak temel öğrenme alanı ise sosyal bilgiler eğitimidir. Küresel dünyada değişen yapıların eğitimde kazandırılması, çalışma alanı gereği sosyal bilgiler eğitimiyle olacaktır.¹¹⁰

2.18. Konuyla İlgili Çalışmalar

“Öğretmenlerin Çok kültürlü Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerliliği” isimli yüksek lisans tez çalışmasında amaç, Tokat ilinde görev yapan öğretmenlerin çok kültürlülükle ilgili tutumlarını incelemektir. Çalışma sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu, ayrıca öğretmenlerin de olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür.¹¹¹

“Farklılaşmanın Özel Bir Görünümü Olarak Çok kültürlülük ve Çok kültürcülük” isimli yüksek lisans tez çalışması, kültür ve çok kültürlülük kavramlarının üzerinde durulduğu bir çalışmadır. Çok kültürlülüğün dünyadaki ve Türkiye’deki algılanış şekli konu edinilmiştir.¹¹²

“Çok kültürlülük, Kültürlerarasılık ve Entegrasyon Tartışmaları Bağlamında Alınan Eğitimde Türk Öğrenciler: Bremen Örneği” isimli doktora tezi çalışmasında, nitel ve nicel araştırma yöntemleri birlikte kullanılarak, Bremen’de eğitim görmekte olan 494 Türk öğrencinin gördükleri kültürel tavır, uyum süreçleri ve kültürel algıları incelenmiştir.¹¹³

“Çok kültürlülük: Başarı, Başarısızlık ve Gelecek” isimli makale çok kültürlülükle ilgili dört mite meydan okumak amacıyla yazılmıştır.¹¹⁴

¹¹⁰Bahadır, s.42.

¹¹¹Toprak, s.1-110.

¹¹²Özhan, 1-8.

¹¹³Nesrin Akıncı Çötök, *Çokkültürlülük, Kültürlerarasılık ve Entegrasyon Tartışmaları Bağlamında Alman Eğitiminde Türk Öğrenciler: Bremen Örneği*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Danışman: H. Musa Taşdelen), Yayınlanmış Doktora Tezi, 2010, s.1-5.

¹¹⁴Will Kymlicka, Çok kültürlülük: Başarı, Başarısızlık ve Gelecek, (Çev.: Yard. Doç. Dr. Fatih Öztürk), *İÜHFİM* 2012, C. LXX, S.2, s. 297-332.

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok kültürlü Eğitim Algılamaları Kocaeli Örneği” isimli tez çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitimle ilgili algıları incelenmiştir. Sonuç olarak öğretmenlerin genellikle olumlu algılara sahip oldukları görülmüştür.¹¹⁵

“Çok kültürlülük Tartışmaları Bağlamında Avustralya’da Yaşayan Türklerin Kimlik Algısı” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, Avustralya’da yaşayan Türklerin, çok kültürlü bir ülkede kendi kültürel kimliklerini devam ettirip ettiremedikleri ve Avustralya’ya ne derece uyum sağladıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.¹¹⁶

“Öğretmen Adaylarının Çok kültürlü Eğitime İlişkin Görüşlerinin ve Öz Yeterlilik Algılarının Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitim ile ilgili görüşleri ve öz yeterlilik algıları çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir.¹¹⁷

“Çok kültürlülük Bağlamında Öğretim Programı ve Öğretmen Yeterlilikleri” isimli makalede; kültür, çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim kavramlarıyla birlikte, öğretmenlerin kültüre duyarlılık ve yeterlilikleri incelenmiştir.¹¹⁸

“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar: Çok kültürlü ve Küresel Eğitim” isimli makale çalışmasında, çok kültürlü ve küresel eğitim tartışılarak Türkiye’deki etkileri üzerinde durulmuştur. Sonuç olarak Türkiye’de bu yaklaşımlara yeterince önem verilmediği belirtilmiştir.¹¹⁹

“Öğretmen Adayları İçin Çok kültürlü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği: Güvenirlilik ve Geçerlilik” isimli bildiri çalışmasında 214 öğretmen adayına uygulanan ölçek sonucunda güvenirlilik katsayısı yüksek bulunmuş ve öğretmen

¹¹⁵Bahadır, s.1-120.

¹¹⁶Ayşe Mahinur İnan, *Çok kültürlülük Tartışmaları Bağlamında Avustralya’da Yaşayan Türklerin Kimlik Algısı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Danışman: Doç. Dr. Yücel BULUT), Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s.1.

¹¹⁷Başarır, s.7.

¹¹⁸Başbay ve Bektaş, s.31-39.

¹¹⁹Açıkalin, s.1233.

adaylarının çok kültürlü eğitimle ilgili olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür.¹²⁰

“İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Ders Kitaplarında Yeni Bir Paradigma: Çok kültürlü Eğitim” çalışmasında, sosyal bilgiler programında ve ders kitaplarında, çok kültürlü eğitime yer verilen öğrenme alanları ve kazanım sayıları incelenmiştir. Sonuç olarak program içeriği ile ders kitapları etkinliklerinin tam olarak örtüşmediği belirtilmiştir.¹²¹

“Öğretmen Adaylarının Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi” isimli çalışmada, öğretmen adaylarına 10 açık uçlu soru yöneltilerek, öğretmen adaylarının çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim ile ilgili algıları ortaya konulmuştur.¹²²

“Çok kültürlü Eğitim ve Yansımaları” isimli çalışmada ise çok kültürlü eğitimin gelişim süreci ve öğrenme ortamlarına yansımaları incelenmiştir.¹²³

“Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Çok kültürlülük Farkındalıkları” isimli çalışmada amaç, beden eğitimi öğretmenlerinin çok kültürlülük farkındalıklarını tespit etmektir. Veriler bireysel görüşmeler yoluyla toplanarak analiz edilmiştir.¹²⁴

¹²⁰Güler Yavuz ve Duygu Anıl, “Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması”, International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 Kasım 2010 Antalya, s.1056.

¹²¹Keskin ve Yaman, s.933-960.

¹²²İhsan Ünlü ve Hakan Örtten, “Öğretmen Adaylarının Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 2013 s.287-302.

¹²³Cırık, s.27-40.

¹²⁴Mustafa Şahin Karaçam ve Canan Koca, “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Çok kültürlülük Farkındalıkları”, *Spor Bilimleri Dergisi*, 23 (3), 2012, s.89–103.

III. BÖLÜM

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algılarını ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla, nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma (mixed) bir desen üzerine yapılandırılmıştır. Karma yöntemin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Bir metodoloji olarak karma yöntem, araştırma sürecinde nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanımını kapsayan bir yaklaşımdır.

- Karma yöntem araştırmasının temel dayanağı, nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla araştırma probleminin, her bir yöntemin tek başına yapacağından daha iyi anlaşılmasını sağladığıdır.¹²⁵

Araştırma, karma araştırma desenlerinden de çeşitleme (triangulation) deseniyle yapılandırılmıştır. Çeşitleme deseni, “birleşik desen” ya da “eş zamanlı desen” olarak anılmaktadır. En sık kullanılan karma yöntem desenlerinden biridir. Bu desende edinilen verileri çeşitlendirmek, karşılaştırmak, bütünleştirmek ve farklı veriler elde etmek amaçlanır. Bu desen ayrıca geçerlilik ve güvenilirliğin artırılmasına da katkıda bulunur.¹²⁶

Bu yaklaşımın temel varsayımı, araştırmacının istatistiki eğilimleri (nicel veriler), öyküler ve kişisel deneyimlerle (nitel veriler) birleştirmesinin, araştırma problemini daha iyi anlamak için bu yöntemlerden herhangi birini yalnız başına kullanmaya kıyasla daha fazla avantajlı olacaktır.¹²⁷

¹²⁵Mehmet Fırat, Işıl Kabakçı Yurdakul ve Ali Ersoy, “Bir eğitim teknolojisi araştırmasına dayalı olarak karma yöntem araştırması deneyimi” *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 2014, 2(1), s.65-86.

¹²⁶Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2016, s.326.

¹²⁷John W. Creswell & Vicky L. Plano Clark, *Designing and Conducting Mixed Methods Research*, Thousand Oaks, CA. 2011, s.63-64.

3.2. Evren, Örneklem ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Erzurum kentindeki ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu öğretmenler arasından basit seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen 90 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimler eşit şansa sahiptir. Tüm bireylerin seçilme olasılığı aynıdır.¹²⁸ 90 öğretmenle araştırmanın nicel boyutu, bu öğretmenler arasından seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen 50 öğretmenle ise araştırmanın nitel boyutu yürütülmüştür. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmacıların kolayca ulaşabileceği bir örneklemden verilerin toplanması olarak ifade edilmektedir.¹²⁹

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Çalışma ile ilgili literatür taranmış problem belirlenmiştir. Problemin belirlenmesi sonrasında problemi ortaya çıkarabilecek, mevcut durumu betimleyebilecek ve karma desene uygun olarak, daha önce başka bir çalışmada uygulanmış olan “görüşme formu” ve “öğretmenlerin çok kültürlülük tutumları” isimli ölçek görevli öğretmenlere uygulanmıştır. Çalışmadan önce katılımcılarla bilgilendirilme amacıyla kısa görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formunun ve ölçeğin doldurulması 30 dakika ile 45 dakika arasında sürmüş ve gayet samimi bir ortamda uygulanmıştır.

Araştırmada nitel veri toplama aracı olarak kullanılan “görüşme formu”¹³⁰ 7 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Sorularda; kültürel kimlik, çok kültürlülük, çok kültürlü eğitim, anadilde eğitim gibi kavramlarla ilgili öğretmenlerin algıları incelenmiştir.

Nicel araştırma bölümünde ise, öğretmenlerin çok kültürlülüğe ilişkin tutumlarını ölçmeye yönelik olan, “Öğretmenlerin Çok kültürlü Tutum Ölçeği”¹³¹ kullanılmıştır. Ölçek, 20 maddeden ve 5 seçenekten oluşmaktadır. Öğretmenlerin çok

¹²⁸Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz ve Funda Demirel, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2016, s.85.

¹²⁹Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, s.92.

¹³⁰Bahadır, s.103.

¹³¹Toprak, s. 91-92-93.

kültürlülüğe ilişkin tutumları; cinsiyet, meslekteki hizmet yılı, eğitim düzeyi, mezun olunan fakülte, öğrenim hayatının geçtiği yerin kültürel yapısı, okulun bulunduğu yerleşim yeri değişkenleri açısından incelenmiştir. Ayrıca kullanılan ölçeğin, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının 0.75 olduğu görülmüştür. Yani ölçek güvenilir bir yapıya sahiptir.¹³²

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın nicel verilerine ilişkin olarak betimsel istatistiki verilerden yararlanılmış; verilerin dağılımı, normallliği ve varyansların homojenliği gibi varsayımlar incelenmiştir. Verilerin bazı kategorilerde normal dağılım göstermemesi veya örneklem grupları arasındaki büyük farklardan dolayı parametrik olmayan testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda verilerin karşılaştırılmasına ilişkin olarak Mann Whitney U Testi ile Kruskal Wallis H Testi yapılmıştır.

Nitel araştırmada ise, 50 Sosyal bilgiler öğretmenine yöneltilen 7 soruya alınan yanıtların analizinde durum betimlemesi bağlamında içerik analizi kullanılmıştır. Bunda amaç elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ulaşmak, kullanılan kavramların sıklığını ortaya koymak ve kavramlar arası ilişkilere ulaşmaktır.¹³³ İfadeler kategorik olarak ayrılarak kullanım sıklıkları betimlenmiş, verilen yanıtlar olumlu ve olumsuz algılar olarak kategorilendirilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlerin Özellikleri.

Öğretmen	Cinsiyet	Yaş	Kıdem Yılı	Doğum Yeri	Öğretmen	Cinsiyet	Yaş	Kıdem Yılı	Doğum Yeri
Ö1	Erkek	38	12	Erzurum	Ö46	Erkek	34	8	Erzurum
Ö2	Erkek	50	23	Erzurum	Ö47	Kadın	25	1	Gaziantep
Ö3	Erkek	38	14	Erzurum	Ö48	Erkek	25	3	Samsun
Ö4	Erkek	60	30	Erzurum	Ö49	Erkek	29	6	Erzurum
Ö5	Kadın	38	10	Ankara	Ö50	Erkek	39	17	Artvin
Ö6	Erkek	33	6	Erzurum	Ö51	Erkek	25	2	Erzurum
Ö7	Erkek	36	5	Erzurum	Ö52	Erkek	31	6	Erzurum
Ö8	Kadın	43	18	Erzurum	Ö53	Erkek	36	12	Trabzon
Ö9	Kadın	27	6	Manisa	Ö54	Erkek	35	10	Erzurum

¹³²Toprak, s.77.

¹³³Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2016, s.242.

Ö10	Kadın	40	15	K. Maraş	Ö55	Kadın	45	21	Sivas
Ö11	Erkek	37	10	Erzurum	Ö56	Kadın	33	7	Erzurum
Ö12	Erkek	39	7	Erzurum	Ö57	Erkek	25	3	Erzurum
Ö13	Erkek	47	26	Erzurum	Ö58	Kadın	26	3	Erzurum
Ö14	Kadın	29	7	Adana	Ö59	Erkek	34	8	Bayburt
Ö15	Kadın	38	10	İzmir	Ö60	Erkek	36	11	Erzurum
Ö16	Kadın	40	8	Mersin	Ö61	Erkek	55	28	Kars
Ö17	Kadın	45	18	Trabzon	Ö62	Erkek	32	7	Erzurum
Ö18	Erkek	40	8	Erzurum	Ö63	Kadın	40	15	Erzurum
Ö19	Kadın	37	7	Erzurum	Ö64	Erkek	27	4	Erzurum
Ö20	Erkek	49	25	Erzurum	Ö65	Kadın	48	21	Erzurum
Ö21	Kadın	37	15	Balıkesir	Ö66	Erkek	30	5	Erzurum
Ö22	Kadın	27	2	Erzurum	Ö67	Erkek	43	18	Erzurum
Ö23	Kadın	33	8	İstanbul	Ö68	Erkek	33	7	Kastamonu
Ö24	Erkek	29	4	Erzurum	Ö69	Erkek	35	10	İzmir
Ö25	Kadın	28	5	İstanbul	Ö70	Kadın	38	14	Ankara
Ö26	Erkek	29	4	Erzurum	Ö71	Erkek	49	23	Erzurum
Ö27	Erkek	32	6	Erzurum	Ö72	Erkek	35	10	Erzurum
Ö28	Kadın	30	5	Artvin	Ö73	Kadın	45	21	Niğde
Ö29	Kadın	26	3	Artvin	Ö74	Erkek	37	12	Erzurum
Ö30	Kadın	31	5	Kayseri	Ö75	Erkek	35	10	Nevşehir
Ö31	Kadın	29	5	Kastamonu	Ö76	Kadın	41	17	Erzurum
Ö32	Kadın	34	1	Tokat	Ö77	Erkek	55	27	Mersin
Ö33	Erkek	41	19	Yozgat	Ö78	Erkek	34	9	Erzurum
Ö34	Erkek	40	12	Artvin	Ö79	Erkek	45	16	Erzurum
Ö35	Erkek	48	17	Erzurum	Ö80	Kadın	55	25	Gaziantep
Ö36	Kadın	37	11	Erzurum	Ö81	Erkek	32	6	K. Maraş
Ö37	Erkek	41	15	Erzurum	Ö82	Kadın	40	15	Bayburt
Ö38	Erkek	35	13	Erzurum	Ö83	Erkek	44	17	Erzurum
Ö39	Kadın	37	15	Erzurum	Ö84	Kadın	35	8	Erzurum
Ö40	Erkek	35	10	Erzurum	Ö85	Erkek	43	18	Erzurum
Ö41	Erkek	34	8	Erzurum	Ö86	Kadın	55	26	Sivas
Ö42	Erkek	34	11	Samsun	Ö87	Erkek	34	9	Erzurum
Ö43	Erkek	41	18	Adıyaman	Ö88	Kadın	31	6	Erzurum
Ö44	Erkek	41	18	Erzurum	Ö89	Erkek	48	20	Artvin
Ö45	Kadın	25	2	Uşak	Ö90	Kadın	50	22	Konya

IV. BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim ile ilgili algı ve tutumlarının değerlendirilmesi amaçlı yapılan çalışmada, söz konusu olguya ait algıyı ölçebilmek amacıyla aşağıda oluşturulan 5 madde ile ilgili bulgular ortaya konulmuştur:

1. Çok kültürlülük algısı,
2. Çok kültürlü eğitim algısı,
3. Ana dilde eğitim algısı,
4. Çok kültürlü eğitim uygulamaları,
5. Sosyal bilgiler eğitimcisi olarak çok kültürlü eğitime karşı sorumluluk algısı
6. Öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitimle ilgili tutumları

4.1. Nicel Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenleri; belli başlı demografik özelliklere göre betimlemek amacıyla; cinsiyet, eğitim durumu, mesleki kıdem, mezun oldukları üniversite ve öğrenim hayatının geçtiği yerin kültürel yapısı, okulun bulunduğu yerleşim yeri bağımsız değişkenlerine göre evren incelenmiştir.

Tablo 2. Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumları Ortalama Puanları.

Puan Ortalaması	Referans Değer Aralığı
3,58	Katılıyorum (3,40-4,19)

Tablo 2 incelendiğinde öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum düzeylerinin “katılıyorum” düzeyinde olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının cinsiyetlerine göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 3’te görülmektedir.

Buna göre; cinsiyet dağılımı 36 kadın (%40) ve 54 erkek (%60) şeklindedir. Cinsiyet dağılımı bakımından karşılaştırıldığında kadın öğretmenlerin sayısının erkek öğretmenlere göre az olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyet dağılımları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılması.

	Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
Cinsiyet	Kadın	36	44,86	1615	949	-,190	,849
	Erkek	54	45,93	2480			
	Toplam	90					

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutumlarının karşılaştırılması Mann Whitney U testi sonucu, U değeri 949 olarak $p > ,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının eğitim düzeylerine göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 4'te görülmektedir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması.

	Gruplar	N	S.O.	χ^2	Sd	p
Eğitim Düzeyi	1	63	47,08	1,240	2	,538
	2	21	39,98			
	3	6	48,25			
	Toplam	9				

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının eğitim düzeyi açısından karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonucu, χ^2 değeri 1,240 olarak $p > ,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim durumları dikkate alındığında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (%70) bir lisans programından mezun oldukları geriye kalan öğretmenlerin ise (%30) lisansüstü eğitim aldıkları görülmektedir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının mezun olunan fakülteye göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Mezun Olunan Fakülteye Göre Karşılaştırılması.

	Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
	Eğitim	73	45,58	3327	567,5	-,057	,955
Mezuniyet	Diğer	17	45,18	768			
	Toplam	90					

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının mezun okunan fakülte açısından karşılaştırılmasına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonucu, U değeri 567,5 olarak $p>,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerden %82,2 (74 kişi)’si eğitim fakültesi mezunudur. Eğitim fakültesi mezunlarını %16,6 (15 kişi) ile Fen-Edebiyat Fakültesi ve yaklaşık %1,1 (1 kişi) oranla eğitim enstitüsü mezunları takip etmektedir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının öğrenim hayatlarının geçtiği yerin kültürel yapısına göre karşılaştırılmasına ilişkin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6. Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Kültür Yapılarına Göre Karşılaştırılması.

	Gruplar	N	S.O.	S.T.	U	Z	p
	Çok kültürlü	45	45,37	2041,5	1006,5	-,049	,961
Kültür Yapısı	Tek kültürlü	45	45,63	2053,5			
	Toplam	90					

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının öğretmenlerin yaşadığı yerdeki kültür yapısı açısından $p>,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Tablo 6’yı incelediğimizde araştırmamıza katılan öğretmenlerimizin yarısı (%50) homojen bir yapının olduğu yerde öğrenim hayatlarını geçirdiklerini

belirtmişlerdir. Yine çalışmamıza katılan öğretmenlerin diğer yarısı ise öğrenim gördükleri yerleşim yerinin (%50) heterojen bir yapıda olduğunu belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının kıdem yıllarına göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 7’de görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemleri incelendiğinde; öğretmenlerden 17’si 1–5 yıl aralığında; 30’u 6–10 yıl aralığında; 17’si 11–15 yıl aralığında; 13’ü 16-20 yıl aralığında; 8’i 21-25 yıl aralığında ve 5’i 26 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahiptir. Mevcut öğretmenlerin çalışma yıllarına bakıldığında 6–10 yıl aralığında (%33,3) yığılma olduğu görülmektedir. Tablo 7’de öğretmenlerin mesleki kıdem dağılımları görülmektedir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Kıdem Yılına Göre Karşılaştırılması.

	Gruplar	N	S.O.	χ^2	sd	p
Mesleki Kıdem	1	17	51,29	3,461	5	,629
	2	30	47,88			
	3	17	40,56			
	4	13	47,58			
	5	8	39,56			
	6	5	32,40			
	Toplam	90				

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının öğretmenlerin mesleki kıdem yılları açısından $p>,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının çalıştıkları okulun bulunduğu yerleşim yerine göre karşılaştırılmasına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8 incelendiğinde, öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutum puanlarının, çalıştıkları okulun bulunduğu yerleşim yeri açısından $p>,05$ önem düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutumlarının Okulun Bulunduğu Yerleşim Yerine Göre Karşılaştırılması.

	Gruplar	N	S.O.	χ^2	sd	p
Yerleşim Yeri	1	29	41,60	1,630	3	,653
	2	23	47,76			
	3	11	50,59			
	4	17	48,09			
	Toplam	90				

Araştırmamıza %43,3'lük bir payla en fazla katılımın il merkezi öğretmenleri tarafından gerçekleştiğini görmekteyiz. Bunun yanında ilçede çalışan 23 (%25,5) öğretmen, köyde çalışan 17 (%18,8) öğretmen ve kasabada görev yapan 11 (%12,2) öğretmen çalışmamıza katılmıştır.

Öğretmenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin tutumlarını ölçmek amacıyla uygulanan ölçeğe ilişkin her bir maddenin aritmetik ortalaması hesaplanmış olup Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Öğretmenlere Uygulanan Çok Kültürlü Eğitime İlişkin Tutum Ölçeğinin Maddelerine Verilen Yanıtların Aritmetik Ortalaması.

Madde	\bar{X}
M1. Kültürel olarak farklı öğrenci grubuna öğretmenlik yapmayı önemli buluyorum.	3,98
M2. Öğretim yöntemleri, kültürel olarak farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanmalıdır.	4,21
M3. Bazen öğretmenlerin çok kültürlülük bilinci ve eğitimi konusuna çok fazla vurgu yapıldığını düşünüyorum.	3,22
M4. Öğretmenler, öğrencilerinin kültürel geçmişlerinin farkında olma sorumluluğuna sahiptirler.	3,94
M5. Öğrencileri kültürel olarak daha iyi tanımak için aile bireyleriyle sık sık görüşürüm	3,67
M6. Kişinin kendi kültürü içinde yapıp ettikleriyle gururlanmasını teşvik etmek öğretmenin sorumlulukları arasında değildir.	2,88
M7. Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha da zorlaşır.	3,64
M8. Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına hitap etmesi için, öğretmenin rolünün yeniden tanımlanması gerektiğine inanıyorum.	3,50
M9. İki dilli(ana dili farklı olan) çocuklarla ilgilenirken, iletişim stilleri sık sık davranış problemi olarak yorumlanır.	3,14
M10. Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha değerli olur.	3,82
M11. Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerden çok şey öğrenebilirim.	3,97
M12. Öğretmenlerin çok kültürlülük eğitimi almaları gerekli değildir.	3,87

M13. Etkili bir öğretmen olmak için sınıfta var olan kültürel farklılıkların bilincinde olmak gerekir.	4,20
M14. Çok kültürlük bilincine ilişkin eğitim kültürel açıdan farklı öğrenci topluluğu ile daha etkili çalışmaya yardım edebilir.	3,86
M15. Öğrenciler sadece Türkçe iletişim kurmayı öğrenmelidirler.	3,36
M16. Günümüz müfredatı çok kültürlülüğe ve farklılığa aşırı önem vermektedir.	3,37
M17. Sınıftaki kültürel geçmiş farklılığının bilincindeyim.	4,00
M18. Sınıfımın yapısı ne olursa olsun, öğrencilerin çok kültürlü farklılığın bilincinde olmaları önemlidir.	3,94
M19. Çok kültürlülüğün bilincinde olmak öğrettiğim konularla ilgili değildir.	2,83
M20. Öğrencilere kültürel farklılığı öğretmek sadece sınıfta çatışma yaratır.	2,20

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmenlerin verdiği yanıtlar doğrultusunda en yüksek ortalamaya sahip maddenin “Öğretim yöntemleri, kültürel olarak farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanmalıdır.” şeklinde ifade edilen 2. madde olduğu ve bunu “Etkili bir öğretmen olmak için sınıfta var olan kültürel farklılıkların bilincinde olmak gerekir.” şeklinde ifade edilen 13. maddenin takip ettiği görülmektedir. En düşük ortalamaya sahip maddenin ise “Öğrencilere kültürel farklılığı öğretmek sadece sınıfta çatışma yaratır.” şeklindeki 20. madde olduğu ve bunu “Çok kültürlülüğün bilincinde olmak öğrettiğim konularla ilgili değildir.” şeklinde ifade edilen 19. maddenin takip ettiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çok kültürlülük tutumlarını ölçmek üzere hazırlanmış ölçek maddelerine verdikleri cevaplar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmelerin Çok kültürlü Tutum Ölçeği Maddelerine Verilen Cevapların Genel Dağılımı.

Öğretmenlerin Çok Kültürlü Tutum Ölçeği Maddeleri		Hiç Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kuvvetle Katılıyorum	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1	Kültürel olarak farklı öğrenci grubuna öğretmenlik yapmayı önemli buluyorum.	1	1,1	2	2,2	18	20	10	11,1	59	65,5
2	Öğretim yöntemleri, kültürel olarak farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını	0	0	4	4,4	3	3,3	53	58,8	30	33,3

	karşılacak şekilde uyarlanmalıdır.										
3	Bazen öğretmenlerin çok kültürlülük bilinci ve eğitimi konusuna çok fazla vurgu yapıldığını düşünüyorum.	1	1,1	20	22,2	32	35,5	32	35,5	5	5,5
4	Öğretmenler, öğrencilerinin kültürel geçmişlerinin farkında olma sorumluluğuna sahiptirler.	1	1,1	2	2,2	11	12,2	63	70	13	14,4
5	Öğrencileri kültürel olarak daha iyi tanımak için aile bireyleriyle sık sık görüşürüm.	1	1,1	11	12,2	13	14,4	56	62,2	9	10
6	Kişinin kendi kültürü içinde yapıp ettikleriyle gururlanmasını teşvik etmek öğretmenin sorumlulukları arasında değildir.	5	5,5	36	40	22	24,4	18	20	9	10
7	Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha da zorlaşır.	2	2,2	19	21,1	6	6,6	45	50	18	20
8	Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına hitap etmesi için, öğretmenin rolünün yeniden tanımlanması gerektiğine inanıyorum.	1	1,1	16	17,7	19	21,1	45	50	9	10
9	İki dilli (ana dili farklı olan) çocuklarla ilgilenirken, iletişim stilleri sık sık davranış problemi olarak yorumlanır.	3	3,3	21	23,3	30	33,3	32	35,5	4	4,4
10	Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha değerli olur.	2	2,2	8	8,8	10	11,1	54	60	16	17,7

11	Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerden çok şey öğrenebilirim.	1	1,1	8	8,8	7	7,7	50	55,5	24	26,6
12	Öğretmenlerin çok kültürlülük eğitimi almaları gerekli değildir.	11	12,2	30	33,3	18	20	21	23,3	10	11,1
13	Etkili bir öğretmen olmak için sınıfta var olan kültürel farklılıkların bilincinde olmak gerekir.	0	0	3	3,3	8	8,8	47	52,2	32	35,5
14	Çok kültürlülük bilincine ilişkin eğitim kültürel açıdan farklı öğrenci topluluğu ile daha etkili çalışmaya yardım edebilir.	3	3,3	6	6,6	8	8,8	56	62,2	17	1,8
15	Öğrenciler sadece Türkçe iletişim kurmayı öğrenmelidirler.	6	6,6	18	20	22	24,4	25	27,7	19	21,1
16	Günümüz müfredatı çok kültürcülüğe ve farklılığa aşırı önem vermektedir.	1	1,1	15	16,6	29	32,2	39	43,4	6	6,6
17	Sınıftaki kültürel geçmiş farklılığının bilincindeyim.	1	1,1	2	2,2	6	6,6	68	75,5	13	14,4
18	Sınıfın yapısı ne olursa olsun, öğrencilerin çok kültürlü farklılığın bilincinde olmaları önemlidir.	1	1,1	5	5,5	5	5,5	66	73,3	13	14,4
19	Çok kültürlülüğün bilincinde olmak öğrettiğim konularla ilgili değildir.	11	12,2	30	33,3	20	22,2	25	27,7	6	6,6
20	Öğrencilere kültürel farklılığı öğretmek sadece sınıfta çatışma yaratır.	28	31,1	36	40	11	12,2	10	11,1	5	5,5

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çok kültürlü tutumlarını ölçmek üzere hazırlanmış ölçek maddelerine verdikleri cevaplar yukarıdaki tabloda verilmiştir.

Buna göre; “Kültürel olarak farklı öğrenci grubuna öğretmenlik yapmayı önemli buluyorum.” İfadesi olan 1. maddeye öğretmenlerin katılım oranları; %1,1 hiç katılmıyorum, %2,2 katılmıyorum, %20 kararsızım, %11,1 katılıyorum, %65,5 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kültürel açıdan farklı olan gruplara öğretmenlik yapmayı önemli buldukları söylenebilir.

“Öğretim yöntemleri, kültürel olarak farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanmalıdır.” şeklindeki 2. maddeye öğretmenlerin katılım oranları; %4,4 katılmıyorum, %3,3 kararsızım, %58,8 katılıyorum, %33,3 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara bakıldığında katılımcı öğretmenler, öğretim yöntemlerinin kültürel olarak farklı öğrencilerin ihtiyaçlarının dikkate alınarak uyarlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Bazen öğretmenlerin çok kültürlülük bilinci ve eğitimi konusuna çok fazla vurgu yapıldığını düşünüyorum” Şeklindeki 3. madde de öğretmenlerin katılım oranı ise; %1,1 hiç katılmıyorum, %22,2 katılmıyorum, %35,5 kararsızım, %35,5 katılıyorum, %5,5 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara göre öğretmenler, kararsızlarla birlikte %58,8 oranla olumsuz tutuma sahiptir.

“Öğretmenler, öğrencilerinin kültürel geçmişlerinin farkında olma sorumluluğuna sahiptirler.” Şeklindeki 4. madde için araştırmaya katılan öğretmenlerin katılım oranları; hiç katılmıyorum %1,1 katılmıyorum, %2,2, kararsızım %12,2, katılıyorum %70, kuvvetle katılıyorum %14,4 şeklindedir. Bu oranlara göre öğretmenlerin bu maddeyle ilgili olumlu tutuma sahip olduklarını söyleyebiliriz.

“Öğrencileri kültürel olarak daha iyi tanımak için aile bireyleriyle sık sık görüşürüm.” olarak ifade edilmiş olan 5. madde için öğretmenlerin katılım oranı ise %1,1 hiç katılmıyorum, %12,2 katılmıyorum, %14,4 kararsızım, %62,2 katılıyorum, %10 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Öğretmenlerin genel olarak bu maddeyle ilgili olumlu tutuma sahip olduklarını söyleyebiliriz.

“Kişinin kendi kültürü içinde yapıp ettikleriyle gururlanmasını teşvik etmek öğretmenin sorumlulukları arasında değildir.” şeklindeki 6. maddeye öğretmenlerin; %5,5 hiç katılmıyorum, %40 katılmıyorum, %24,4 kararsızım, %20 katılıyorum, %10 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu oranlara göre, öğretmenlerin %45,5’i öğrencinin kendi kültürüyle gururlanmasının öğretmen tarafından teşvik edilmesi gerektiği görüşündedir.

“Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha da zorlaşır.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı; %2,2 hiç katılmıyorum, %21,1 katılmıyorum, %6,6 kararsızım, %50 katılıyorum, %20 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu maddeyle ilgili öğretmenlerin %70’i kültürel farklılık arttıkça öğretmenin işinin zorlaşacağı görüşündedir.

“Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına hitap etmesi için, öğretmenin rolünün yeniden tanımlanması gerektiğine inanıyorum.” maddesine katılım oranları; %1,1 hiç katılmıyorum, %17,7 katılmıyorum, %21,1 kararsızım, %50 katılıyorum, %10 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu oranlara bakıldığında maddeyle ilgili öğretmenlerin %60 oranıyla olumlu tutuma sahip olduklarını söyleyebiliriz.

“İki dilli (ana dili farklı olan) çocuklarla ilgilenirken, iletişim stilleri sık sık davranış problemi olarak yorumlanır.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %3,3 hiç katılmıyorum, %23,3 katılmıyorum, %33,3 kararsızım, %35,5 katılıyorum, %4,4 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin %39,9’u iletişim stillerinin davranış problemi olarak algılandığı görüşündedir.

“Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha değerli olur.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %2,2 hiç katılmıyorum, %8,8 katılmıyorum, %11,1 kararsızım, %60 katılıyorum, %17,7 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin %77,7 oranla olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir.

“Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerden çok şey öğrenebilirim.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %1,1 hiç katılmıyorum, %8,8

katılmıyorum, %7,7 kararsızım, %55,5 katılıyorum, %26,6 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu oranlara göre, öğretmenlerin %82,1'i, olumlu tutuma sahiptir.

“Öğretmenlerin çok kültürlülük eğitimi almaları gerekli değildir.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %12,2 hiç katılmıyorum, %33,3 katılmıyorum, %20 kararsızım, %23,3 katılıyorum, %11,1 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara göre, “öğretmen çok kültürlülükle ilgili eğitim almalıdır” görüşünde olan öğretmenlerin oranı %45,5'tir.

“Etkili bir öğretmen olmak için sınıfta var olan kültürel farklılıkların bilincinde olmak gerekir.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %3,3 katılmıyorum, %8,8 kararsızım, %52,2 katılıyorum, %35,5 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu maddeyle ilgili öğretmenlerin %87,7 oranla olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir.

“Çok kültürlülük bilincine ilişkin eğitim kültürel açıdan farklı öğrenci topluluğu ile daha etkili çalışmaya yardım edebilir.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %3,3 hiç katılmıyorum, %6,6 katılmıyorum, %8,8 kararsızım, %62,2 katılıyorum, %18,8 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara göre, öğretmenlerin %81'i olumlu tutum içindedir.

“Öğrenciler sadece Türkçe iletişim kurmayı öğrenmelidir.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %6,6 hiç katılmıyorum, %20 katılmıyorum, %24,4 kararsızım, %27,7 katılıyorum, %21,1 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu oranlara göre öğretmenlerin %48,8'i öğrencilerin sadece Türkçe iletişim kurması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

“Günümüz müfredatı çok kültürcülüğe ve farklılığa aşırı önem vermektedir.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %1,1 hiç katılmıyorum, %16,6 katılmıyorum, %32,2 kararsızım, %43,4 katılıyorum, %6,6 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara bakıldığında, öğretmenlerin %50'sinin olumlu tutuma sahip olduğu, %32,2'sinin kararsız olduğu görülmektedir.

“Sınıftaki kültürel geçmiş farklılığının bilincindeyim.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %1,1 hiç katılmıyorum, %2,2 katılmıyorum, %6,6

kararsızım, %75,5 katılıyorum, %14,4 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu sonuçlara göre katılımcı öğretmenler bu maddeyle ilgili %89,9 oranla olumlu tutuma sahiptirler.

“Sınıfımın yapısı ne olursa olsun, öğrencilerin çok kültürlü farklılığın bilincinde olmaları önemlidir.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %1,1 hiç katılmıyorum, %5,5 katılmıyorum, %5,5 kararsızım, %73,3 katılıyorum, %14,4 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu oranlara göre; öğretmenlerin %87,7’si, öğrencilerin çok kültürlü farklılığın bilincinde olmalarının önemli olduğu düşüncesindedir.

“Çok kültürlülüğün bilincinde olmak öğrettiğim konularla ilgili değildir.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %12,2 hiç katılmıyorum, %33,3 katılmıyorum, %22,2 kararsızım, %27,7 katılıyorum, %6,6 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Bu oranlara göre, öğretmenlerin %45,5 i çok kültürlülük bilincinin oluşturulmasının öğretilen konularla ilgili olduğu düşüncesindedir.

“Öğrencilere kültürel farklılığı öğretmek sadece sınıfta çatışma yaratır.” maddesine öğretmenlerin katılım oranı ise; %31,1 hiç katılmıyorum, %40 katılmıyorum, %12,2 kararsızım, %11,1 katılıyorum, %5,5 kuvvetle katılıyorum şeklindedir. Katılımcı öğretmenlerin %16,6’sı kültürel farklılığın sınıfta çatışma yaratacağı düşüncesindedir.

4.2. Nitel Araştırma Sorularına İlişkin Bulgular

4.2.1. Kültürel Kimlik Algısı

Çok kültürlülük algısı içinde kültürel kimlik kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Buna göre Tablo 11’de katılımcıların kültürel kimlik kavramına yönelik algıları, Tablo 12’de kültürel kimlik algısının katılımcılarda çağrıştırdığı kavramlar görülmektedir. Kültürel kimlik literatürde; aidiyet, ortak geçmiş, kültürel benlik vb. kavramlarla ifade edilebilmektedir. İfadeler içinde kendini ifade ve mekânsal algı ile yapılmış ilişkilendirmelerin kültürel kimlik kavramı ile bir ilişkisi yoktur.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültürel Kimlik Kavramına Yönelik Algıları.

Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Kişinin kendini tanımladığı kültürel değerler	Ö3 Ö4 Ö6 Ö7 Ö8 Ö9 Ö11 Ö12 Ö16 Ö30 Ö48	11
Bireyin yaşadığı toplumun kültürel değerleri ve yaşam tarzı	Ö13 Ö14 Ö15 Ö19 Ö21 Ö23 Ö24 Ö25 Ö26 Ö28 Ö29 Ö31 Ö32 Ö36 Ö35 Ö37 Ö38 Ö40 Ö41 Ö42 Ö43 Ö44 Ö49	23
Milli ve tek kimlik	Ö18 Ö27 Ö46	3
Etnik köken	Ö5 Ö10 Ö20 Ö22 Ö39 Ö45 Ö47	7
Geçmişten gelen değerler	Ö 33 Ö34 Ö50	3
Kılıf ve model	Ö1 Ö2	2

Tablo 11 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir bölümünün kültürel kimlik ile ilgili olarak “bireyin yaşadığı toplumun kültürel değerleri ve yaşam tarzı” ifadesini kullandıkları görülmektedir.

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde Kültürel Kimlik Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar.

Kavramlar	Frekans
Tek Kimlik	1
Kültürel Benlik	3
Kültürel Değerler	33
Yaşam Tarzı	1
Etnik Kimlik	7
Milli Kimlik	2
Kılıf ve model	2

Tablo 12’ de öğretmenlerin “kültürel kimlik” ile ilgili kullandıkları kavramlar verilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerin 33’ü kültürel kimliği, “kültürel değerler”, 3’ü “kültürel benlik”, 2’si “milli kimlik”, 2’si kılıf ve model”, 1’i “tek kimlik”, 1’i de yaşam tarzı olarak betimlemişlerdir.

Kültürel kimlik doğuştan elde edilmez. Sonradan oluşan bir özelliktir. Katılımcı öğretmenlerin 7’si kültürel kimliği “etnik köken” olarak tanımlayarak kültürel kimliğin doğuştan gelen bir özellik olduğu algısındadırlar.

4.2.2. Çok Kültürlülük Algısı

Tablo 13'te katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğunun çok kültürlülük kavramına yönelik olarak “birden çok kültürün bir arada yaşaması” ifadesini kullandıkları görülmektedir.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlülük Kavramına Yönelik Algıları.

Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Birden çok kültürün bir arada yaşaması	Ö1 Ö2 Ö4 Ö6 Ö8 Ö9 Ö11 Ö14 Ö16 Ö19 Ö20 Ö21 Ö23 Ö24 Ö25 Ö28 Ö29 Ö30 Ö31 Ö32 Ö34 Ö36 Ö38 Ö39 Ö40 Ö41 Ö42 Ö43 Ö44 Ö45 Ö46 Ö49 Ö50	33
Kültürel zenginlik ve alışveriş	Ö5 Ö13 Ö17 Ö18 Ö22 Ö26 Ö27 Ö33 Ö35 Ö37 Ö47 Ö48	12
Çok çeşitlilik	Ö7 Ö10 Ö12 Ö15	4
Kültür çatışması	Ö3	1

Tablo 14'te çok kültürlülük algısının katılımcılarda çağrıştırdığı kavramlar görülmektedir. Katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında ortak nokta farklı kültürlerden gelen kişilerin birlikteliğidir.

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde Çok Kültürlülük Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar.

Kavramlar	Frekans
Farklı kültürlerin birlikteliği	33
Kültürel Alışveriş	2
Kültürel Zenginlik	11
Kültürel Çatışma	1
Heterojen yapı	1
Çok Dillilik	1
Kozmopolitliklilik	1

Tablo 14'te, katılımcı öğretmenlerin vurguladıkları “farklı kültürlerin birlikteliği” olgusu gibi “hoşgörülü olma,” “barış” ve “saygı” kavramları da yaşadığımız günlerde değerini giderek yitiren ifadeler olarak bu birlikteliği pekiştiren en önemli unsurlardandır. Farklı kültürlerin birlikteliğinden yola çıkarak

öğretmenlerin “kültürel zenginlik”, “kültürel alışveriş”, “çok dillilik” gibi ifadeleri kullandıkları görülmektedir. Sadece 1 öğretmenin bu kavramı, “kültür çatışması” olarak nitelendirdiği görülmektedir.

4.2.3. Çok Kültürlü Eğitim Algısı

Tablo 15’te katılımcıların çok kültürlü eğitim kavramına yönelik algıları verilmiştir. Katılımcı öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevapların farklılaştığı görülmektedir. Çok kültürlü eğitim daha çok; farklı kültürlerin tanınması, farklı kültürlerin birbirini etkilemesi, eşit eğitim, farklılıkların farkında olunarak yapılan eğitim gibi ifadelerle açıklanmıştır. İfadelere bakıldığında katılımcı öğretmenlerin çoğunun çok kültürlü eğitimi pozitif olarak yorumladıkları görülmektedir. 4 öğretmen tek bir kültüre yönelik eğitimi savunurken, 2 öğretmen ise çok kültürlü eğitimin olumlu olmayacağını ve kültür çatışmasına neden olacağını söylemiştir.

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitim Kavramına Yönelik Algıları.

Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Farklı kültürlerin eğitim görmesi ve eğitim sisteminde tanıtılması	Ö4 Ö8 Ö9 Ö12 Ö14 Ö15 Ö18 Ö19 Ö20 Ö22 Ö23 Ö24 Ö25 Ö26 Ö30 Ö33 Ö34 Ö35 Ö36 Ö44 Ö49 Ö50	22
Eşit eğitim	Ö7 Ö13 Ö16 Ö40 Ö42	5
Farklı kültürlerin birbirini etkilediği eğitim	Ö1 Ö2 Ö11 Ö31 Ö32 Ö46	6
Olmazsa olmaz eğitim	Ö5 Ö47	2
Olumlu değil, kültür çatışması olur.	Ö3 Ö17	2
Tek kültüre yönelik bir eğitim uygulanmalıdır.	Ö10 Ö21 Ö27 Ö45	4
Farklılıkların farkında olarak yapılan eğitim	Ö6 Ö28 Ö29 Ö37 Ö38 Ö39 Ö41 Ö48	8

Tablo 16’da ise çok kültürlü eğitim algısının katılımcılarda çağrıştırdığı kavramlara yer verilmiştir. Çok kültürlü eğitim; daha çok farklı kültürlerin tanınması, farklılıkların farkında olunması, birlikte yaşama kültürünü kazandıracak bir eğitim sistemi, eğitimde eşitliği sağlayan bir sistem, kültürler arası diyalog ve kültürel çeşitlilik gibi ifadeleri içermektedir. Katılımcı öğretmenlerin büyük bölümü çok

kültürlü eğitim kavramını olumlu ve doğru ifade etmişlerdir. Ancak 1 öğretmen çok kültürlü eğitimi “kültür çatışması” olarak ifade etmiştir.

Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinde Çok Kültürlü Eğitim Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar.

Kavramlar	Frekans
Farklılıkların farkındalığı	32
Kültürler arası diyalog	2
Milli ve tek eğitim	4
Kültür çatışması	1
Kültürel çeşitlilik	2
Eşit eğitim	5

Katılımcıların 6’sı dışında diğerlerinin genellikle daha olumlu ifadeler ve kavramlarla çok kültürlü eğitimi tanımladıkları görülmektedir

4.2.4. Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliği

Tablo 17. Katılımcıların Türkiye’de Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliği İle İlgili Algı Düzeylerine İlişkin Bulgular.

Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Uygulanabilir ve uygulanıyor.	Ö1 Ö6 Ö8 Ö9 Ö12 Ö13 Ö14 Ö15 Ö16 Ö19 Ö20 Ö21 Ö24 Ö28 Ö29 Ö30 Ö32 Ö33 Ö34 Ö35 Ö38 Ö39 Ö40 Ö42 Ö44 Ö45 Ö46 Ö47 Ö48 Ö49 Ö50	31
Uygulanması problemlidir.	Ö3 Ö11 Ö17 Ö18 Ö22 Ö23 Ö31	7
Uygulanamaz.	Ö2 Ö5 Ö7 Ö37 Ö41	5
Koşullu Uygulama	Ö4 Ö10 Ö26 Ö27 Ö36	5

Katılımcı öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde büyük çoğunluğunun çok kültürlü eğitimin uygulandığını ve uygulanabilir olduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bazı katılımcı öğretmenler ise çok kültürlü eğitimin uygulanmasının problemlidir olacağı görüşündedirler. Bununla ilgili olarak müfredat engeli ve altyapı yetersizliği olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca çok kültürlü eğitimin ayrışmalara neden olacağı da düşünülmektedir. Bununla ilgili bazı katılımcı öğretmenlerimizin kullandıkları ifadeler şöyledir:

Ö3: “Çok kültürlü eğitimin ayrışmalara neden olacağını düşünüyorum.”

Ö39: “Ülkemizdeki eğitim kurumlarında uygulanan eğitim sisteminin müfredatı yetiştirme çabası bulunduğundan, çok kültürlü eğitimin uygulanışında sıkıntılar olacağını düşünüyorum.”

“Uygulanamaz” ifadesini kullanan 2 öğretmenimizin ifadesi şu şekildedir:

Ö2: “Ortak evrensel ve milli değerler yeterli bence.”

Ö7: “Ülkenin bütünlüğüne yönelik eğitimler verilmelidir, uygulanamaz.”

İki katılımcının verdikleri cevaplara bakıldığında ortak milli değerlere vurgu yapıldığı görülmektedir.

Çok kültürlü eğitimin koşullu olarak uygulanabileceği görüşünde olan bazı öğretmenlerimizin ifadeleri ise şu şekildedir:

Ö26: “Yapılabilecek çalışmalarla mümkün olabilir.”

Ö27: “Ayrışmaya gidilmeden birlik ve beraberlik içerisinde uygulanabilir.”

Ö36: “Uygulanabilir; ancak öncesinde çok ciddi çalışmalar yapılmalıdır.”

Tablo 18. Katılımcılarda Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliği Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar.

Kavramlar	Frekans
Ayrıştırıcılık	21
Ortak değerler	1
Altyapı eksikliği	5
Müfredat engeli	3
Uygunsuz	1
Önyargı	1

Tablo 18 incelendiğinde çok kültürlü eğitimin uygulanabilirliğiyle ilgili 21 öğretmenin “ayrıştırıcılık” kavramını kullandığı görülmektedir.

4.2.5. Anadilde Eğitim Algısı

Tablo 19. Katılımcıların Farklı Kültürel Kimliğe Sahip Öğrenciler İçin Anadilde Eğitim Konusundaki Algılarına İlişkin Bulgular.

Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
---------------------	--------------	---------

Ana dilde eğitim olmalıdır.	Ö8 Ö18 Ö24 Ö28 Ö31 Ö37 Ö39 Ö44 Ö49 Ö50	10
Seçmeli olmalı ve uzmanlar tarafından verilmelidir.	Ö4 Ö11 Ö29 Ö30 Ö43 Ö46 Ö48	7
Kesinlikle olmaz, devletin resmi dili kullanılmalıdır.	Ö1 Ö2 Ö3 Ö5 Ö6 Ö7 Ö9 Ö10 Ö12 Ö13 Ö14 Ö15 Ö16 Ö17 Ö19 Ö20 Ö21 Ö22 Ö23 Ö25 Ö26 Ö27 Ö32 Ö33 Ö34 Ö35 Ö36 Ö38 Ö40 Ö41 Ö42 Ö45 Ö47	33

Ana dilde eğitim konusunda katılımcı öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında 33 öğretmenin ana dilde eğitimin kesinlikle olmayacağı ve resmi dilin eğitim dili olmasıyla ilgili ifadeler kullandıkları görülmektedir.

Tablo 20. Katılımcılarda Anadilde Eğitim Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar.

Kavramlar	Frekans
Evrensel hak	15
Ayrışma sebebi	5
Resmi dil	23

Tablo 20’de bu konuyla ilgili olarak “resmi dil” kavramına vurgu yaptıkları ve böyle bir eğitimin ayrışmalara neden olacağı düşüncesinde oldukları görülmektedir. Bu konuyla ilgili 3 öğretmenimizin yanıtları şu şekildedir:

Ö38: “Ana dilde eğitimi doğru bulmuyorum. Herkes Türkçe’yi çok iyi bilmeli ve ona göre eğitim almalıdır.”

Ö25: “Ülkedeki ana dil yani resmi dil mecburidir.”

Ö39: “Ana dilde eğitim ülkenin birlik ve beraberliği için sakıncalıdır.”

7 öğretmen ise anadilde eğitimin seçmeli ders olarak ve uzmanlar tarafından verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Son yıllarda Türkiye’de ana dilde eğitim konusunun sıkça tartışıldığı görülmektedir. Türkiye’de farklı dilleri konuşan farklı etnik gruplar bulunmaktadır. Farklı dilleri konuşan herkes kendi dillerinin okullarda öğretilmesini isteyebilir.

Böyle istekler ilk anda anlayışla karşılanabilir. Ancak önemli olan soru her dilde bu isteklerin karşılanıp karşılanamayacağıdır.¹³⁴

Bir dilin resmi dil ve eğitim dili olabilmesi için öncelikle yazı dili olarak gelişmesi ve işlenmesi gerekir. Bugün yazı dili olarak kullanılan dillerin sayısı konuşma dillerine oranla düşüktür.¹³⁵

Türkiye’de ana dilde eğitimin nasıl olacağı konusunda da birçok soru yer almaktadır. Öncelikli olarak bu sorulara cevap aranmalıdır:

Eğitim ana dilde mi yoksa iki dilde mi yapılacak?

Ana dilde eğitim yapılırsa sınıf düzeyi ne olacak?

Ana dilde eğitim hangi derslerde uygulanacak?

Resmi dilin ana dil içindeki önemi ne kadar olacak?¹³⁶

4.2.6. Çok Kültürlü Eğitim Uygulamaları

Tablo 21. Katılımcıların Öğrenme Ortamlarında Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanmasına Dair Algılarına İlişkin Bulgular.

Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Ders içerisinde farklı etkinliklerle uyguluyorum.	Ö9 Ö13 Ö21 Ö28 Ö29 Ö33 Ö34 Ö37 Ö39 Ö42 Ö46 Ö50	12
Sevgi, saygı ve hoşgörüyü dayalı uygulamalar yapıyorum.	Ö19 Ö20	2
Kısmen ve ihtiyaç halinde yapıyorum.	Ö5 Ö6 Ö8 Ö10 Ö11 Ö12 Ö14 Ö16 Ö17 Ö31 Ö36 Ö44 Ö47	13
Milli değerlere zarar vermeden uyguluyorum.	Ö32 Ö35 Ö45	3
Yapmıyorum.	Ö1 Ö2 Ö3 Ö4 Ö7 Ö15 Ö18 Ö22 Ö23 Ö24 Ö25 Ö26 Ö27 Ö30 Ö38 Ö40 Ö41 Ö43 Ö49	19

¹³⁴H.Ömer Karpuz, *Anadili Eğitimi, Anadiliyle Eğitim ve Resmi Dil ile İlgili Tartışmalar ve Dilbilimsel Yaklaşım Sorunları*, Yeni Türkiye Dergisi (55/2013) s.992.

¹³⁵Karpuz, s.993.

¹³⁶Bahadır, s.64-65.

Tablo 22. *Katılımcıların Öğrenme Ortamlarında Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanması Algısının Çağrıştırdığı Kavramlar.*

Kavramlar	Frekans
Milli değerler	3
Sevgi, saygı, hoşgörü	2
Farklılıklara saygı	8

Tablolara bakıldığında katılımcılarda çok kültürlü eğitimin uygulanmasına dair farklı algıların oluştuğu ve genellikle öğretmenlerin ders içerisinde farklı etkinliklerle çok kültürlü eğitime katkı sağladıkları görülmektedir. Sevgi, saygı ve hoşgörüye dayalı uygulamalar yaptığını söyleyen 2 katılımcı öğretmen vardır.

Herhangi bir uygulama yapmadığını ifade eden 19 öğretmen bulunmaktadır. Bununla ilgili birkaç öğretmenimizin ifadesi şöyledir:

Ö2: *“Yapacak ortam ve çok kültürlü eğitimi gerektirecek öğrenci yok.”*

Ö49: *“Yapmıyoruz. Öğrenciler milli eğitimin temel değerleri doğrultusunda yetiştirilmelidir.”*

Birçok katılımcı öğretmenin de sadece “hayır” ifadesini kullandıkları görülmektedir.

Çok kültürlü eğitim, okullarda çoğulculuğu ve eşitliği desteklemeye yönelik bir eğitim olarak tartışılan bir konudur ve eğitim farklı kültürler arasında diyalog geliştirmeyi amaçlamaktadır. Çok kültürlü eğitim sadece farklı kültürlerdeki öğrencilerin değil, aynı zamanda farklı cinsiyete, üstün yeteneklere ve zekâyâ sahip olan öğrencileri de kapsamaktadır.¹³⁷

Çok kültürlü eğitim için öğrenme ortamları da düzenlenmelidir. Dolayısıyla katılımcıların çok kültürlü eğitim ile ilgili sorumluluklarını şu şekilde özetleyebiliriz:

- Sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerinin benimsetilmesi
- Farklı kültürlerin zenginlik olduğunun hissettirilmesi
- Öğrencilerde farklı kültürlere karşı hassasiyet geliştirilmesi

¹³⁷Cırık, s. 29.

- Empati duygusunun geliştirilmesi

4.2.7. Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Sorumluluk Algıları

Tablo 23. *Katılımcıların Çok Kültürlü Eğitim Ortamları Oluşturmak Konusunda Kendilerine Düşen Sorumluluklar İle İlgili Algıları.*

Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Farklılıklara saygılı, eşitlikçi, anlayışlı ve hoşgörülü olmalıdır.	Ö4 Ö5 Ö13 Ö14 Ö19 Ö20 Ö21 Ö24 Ö26 Ö28 Ö29 Ö30 Ö31 Ö33 Ö34 Ö37 Ö38 Ö39 Ö41 Ö42 Ö44 Ö46 Ö47 Ö48	24
Evrensel ve milli değerleri kaynaştırmalıdır.	Ö3 Ö10 Ö23 Ö35 Ö45	5
Farklı öğrenme ortamları olmalıdır.	Ö6 Ö7 Ö8 Ö9 Ö11 Ö16 Ö18	7
Müfredat uygulanmalıdır.	Ö1 Ö32 Ö36 Ö40 Ö49 Ö50	6
Öğretmen iyi eğitim almalıdır.	Ö12	1

Tablo 23 incelendiğinde konuyla ilgili olarak, 24 öğretmenin “öğretmenler farklılıklara saygılı, eşitlikçi, anlayışlı ve hoşgörülü olmalıdır” ifadesini kullandıkları görülmektedir.

Tablo 24. *Çok Kültürlü Eğitim Ortamı Oluşturmak Konusunda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sorumlulukları İle İlgili Kavramlar.*

Kavramlar	Frekans
Farklılıklara saygı	28
Evrensel ve milli değerler	3
Eşitlik	3
Hoşgörü	1
Müfredat	6

28 katılımcı öğretmenin konuyla ilgili olarak “eşit, anlayışlı ve hoşgörülü” kavramlarını kullandıkları dikkat çekmektedir. Hiçbir katılımcı öğretmen, öğretmenlere herhangi bir görev düşmediğini belirtmemiştir. Katılımcı öğretmenlerin en çok “farklılıklara saygı” kavramı etrafında birleştikleri görülmektedir:

Ö48: “Öğrencilerin bilinçli davranması sağlanmalı, farklılıkları zenginlik olarak aktarmalı, ayrımcılığı önlemelidir.”

Ö46: “Özgür, adil, eşitlikçi, herkesin kendini değerli hissettiği sınıf ortamları oluşturma konusunda etkili olunabilir.”

4.2.8. Kavramsal Doğrulama

Araştırma süreci içinde katılımcı öğretmenlerin soru formuna verdikleri cevaplar özellikle de kavramsal olarak soru şeklinde oldukları için doğru bilinip bilinmediği konusunda da fikir vermektedir. Buna göre elde edilen verilerin analizi sonucunda ulaşılan bulgular, bilgi ve tutum düzeyinde incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kültürel Kimlik Kavramına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Literatür Doğrulamasında Karşılıkları.

Algılar	Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Algılar	Kültürel Benlik	Ö3 Ö4 Ö8	3
	Kişinin kendini tanımladığı kültürel değerler	Ö6 Ö7 Ö9 Ö11 Ö30 Ö12	6
	Bir topluma ait yaşam tarzı	Ö41	1
	Bireyin kendini ait hissettiği toplumun kültürel değerleri	Ö15 Ö19 Ö21 Ö23 Ö24 Ö25 Ö28 Ö29 Ö31 Ö35 Ö37 Ö38 Ö40 Ö43 Ö44 Ö49	16
	Kültürün etkisiyle şekillenen kimlik	Ö16 Ö48	2
	Geçmişten gelen kültürel değerler	Ö33 Ö34 Ö50	3
Olumsuz Algılar	Kılıf ve model	Ö1 Ö2	2
	Doğuştan sahip olunan kavram, gereklilik	Ö5 Ö10 Ö47	3
	İçinde yaşanan grupların etnik kimliği	Ö13 Ö14 Ö18 Ö26 Ö32 Ö36 Ö42 Ö46	8
	Etnik köken	Ö20 Ö22 Ö39 Ö45	4
	Tek kimlik	Ö27	1
	Düşüncem yok	Ö17	1

Literatür taramasında karşılıklarına bakıldığında “kişinin kendini tanımladığı kültürel değerler”, “kültürel benlik”, “bir topluma ait yaşam tarzı”, “bireyin kendini ait hissettiği toplumun değerleri”, “kültürün etkisiyle şekillenen kimlik”, “geçmişten gelen kültürel değerler” gibi ifadeler “kültürel kimlik” kavramını karşılayan ifadelerdir. Tabloya baktığımızda katılımcı öğretmenlerin 31’inin bu ifadeleri

kullandığı görülmektedir.

Diğer ifadeler yanlış ve bu kavramı tam olarak karşılamayan ifadelerdir: 2 katılımcı öğretmenimizin “kılıf”, 3 katılımcı öğretmenimizin “doğuştan gelen bir kavram”, 4 katılımcı öğretmenimizin de “etnik köken” ifadelerini kullandığı ve 9 katılımcının “kültürel kimlik” kavramını tam olarak doğru bir şekilde ifade edemediği görülmektedir. Bu algı, çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algısını da etkilemektedir.

Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlülük Kavramına Yönelik Algı Düzeyleri.

Algılar	Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Algılar	Farklı kültürlerin bir arada olması	Ö1 Ö4 Ö6 Ö8 Ö9 Ö14 Ö16 Ö19 Ö20 Ö21 Ö24 Ö28 Ö29 Ö30 Ö31 Ö34 Ö36 Ö38 Ö40 Ö42 Ö50	21
	Aynı coğrafya içinde farklı kültürlerin faaliyet göstermesi	Ö11 Ö23 Ö39 Ö43 Ö45 Ö46	6
	Kültürel zenginlik	Ö5 Ö13 Ö15 Ö17 Ö18 Ö22 Ö26 Ö27 Ö33 Ö47 Ö48	11
	Farklı yaşam tarzları	Ö25 Ö32 Ö41	3
	Kültürel alış veriş	Ö35 Ö37	2
	Farklı kültürel öğeler	Ö44 Ö49	2
Olumsuz Algılar	Kültür çatışması	Ö3	1
	Din mezhep, ırk ve dil birlikteliğinin olmaması	Ö2 Ö7 Ö10 Ö12	4

Tablo 26 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük kavramına yönelik algılarının olumlu ve olumsuz olarak şekillendiği görülmüştür. “Farklı kültürlerin bir arada olması”, “kültürel zenginlik”, “kültürel alışverişi”, “farklı yaşam tarzları” gibi ifadeler olumlu algıları ifade etmektedir. Olumlu algıya sahip öğretmenler daha fazladır. Çok kültürlülüğün zenginlik olarak anlaşıldığı görülmektedir.

Kavrama yönelik ifadeler incelendiğinde 1 katılımcı öğretmenin, çok kültürlülük kavramını “kültür çatışması” olarak ifade ettiği, bu ifade dışında genel olarak çok kültürlülüğün olumlu algılandığı söylenilebilir.

Çok kültürlü eğitimle ilgili literatür incelendiğinde kavramla ilgi yapılan en kapsamlı tanım şu şekildedir: “Çok kültürlü eğitim, farklı ırk, etnik yapı ve sosyal gruplardan gelen tüm öğrenciler için eşit eğitim fırsatlarını sağlamak ve farklı öğrenci grupları arasında diyalog geliştirmeyi amaçlamaktır.”¹³⁸

Katılımcı öğretmenlerin çok kültürlü eğitimle ilgili algılarını, bu eğitim modeline karşı geliştirmiş oldukları tutum da etkilemektedir.

Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitim Kavramına Yönelik Algı Düzeyleri.

Algılar	Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Algılar	Farklı kültürel değerlere sahip öğrencilerin bir arada eğitim görmesi	Ö50 Ö46 Ö36 Ö33 Ö30 Ö24 Ö23 Ö20 Ö19 Ö14 Ö18 Ö12 Ö9 Ö8 Ö4	15
	Her kültürün eğitimde tanıtılması	Ö15 Ö25 Ö31 Ö49	4
	Farklılıkların farkında olarak yapılan eğitim	Ö6 Ö28 Ö29 Ö37 Ö38 Ö39 Ö41 Ö48	8
	Olmazsa olmaz eğitim	Ö5 Ö47	2
	Farklı kültürlerin tanınması	Ö22 Ö26 Ö34 Ö35 Ö44	5
	Eşit eğitim	Ö7 Ö13 Ö16 Ö40 Ö42	5
	Eğitim programlarının kültürel çeşitliliğe göre düzenlenmesi	Ö11 Ö32	2
	Kültürler arası diyalog ve hoşgörü	Ö1 Ö2	2
Olumsuz Algılar	Etnik farklılıklarda, milli devletlerde, milli eğitim uygulanmalıdır.	Ö10 Ö45	2
	Türk kültürü çerçevesinde diğer öğrencilere de eğitim vermek.	Ö21 Ö27	2
	Kültür çatışmasına neden olur.	Ö17	1
	Farklı kültürlere göre eğitim düzenlenmesini olumlu bulmuyorum.	Ö3	1
	Düşüncem yok	Ö43	1

Tabloda sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlü eğitim kavramına ilişkin algı düzeyleri verilmiştir. Çok kültürlü eğitim için, “farklı kültürel değerlere sahip öğrencilerin bir arada eğitim görmesi”, “her kültürün tanınması”, “farklılıkların farkında olunarak yapılan eğitim”, “eşit eğitim”, “kültürler arası diyalog ve hoşgörü”

¹³⁸Bahadır, s.64-65.

gibi ifadeler kullanılmıştır. Bu ifadelere göre öğretmenlerin olumlu tutum takındıkları gözlemlenmiştir. Katılımcı öğretmenlerin büyük bir bölümünün kavrama ilişkin olumlu algılara sahip olduğu görülmüştür. 1 katılımcı öğretmen ise çok kültürlü eğitimin çatışmaya neden olacağını düşünmektedir.

Tablo 28. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Anadilde Eğitim Konusuna Yönelik Algı Düzeyleri.

Algılar	Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Algılar	Uzman kişilerin eğitim vermesi gerekir.	Ö4 Ö11	2
	Herkes ana dilde eğitim almalıdır.	Ö8 Ö44	2
	Yerinde bir uygulama olur.	Ö18 Ö24	2
	Ana dilde eğitim verilmelidir.	Ö28 Ö31 Ö37 Ö39 Ö49 Ö50	6
	İsteğe bağlı olarak verilebilir.	Ö29 Ö30 Ö43 Ö46 Ö48	5
Olumsuz Algılar	Tek eğitim dili resmi dil olan Türkçe olmalıdır.	Ö1 Ö5 Ö7 Ö9 Ö10 Ö12 Ö13 Ö16 Ö19 Ö20 Ö21 Ö23 Ö25 Ö26 Ö27 Ö34 Ö36 Ö38 Ö42 Ö45 Ö47	21
	Olumlu katkısı olmaz.	Ö2 Ö40	2
	Uygulanabilir değildir.	Ö6 Ö14 Ö15 Ö17 Ö35	5
	Ayrışmalara neden olur.	Ö3 Ö22 Ö32 Ö33 Ö41	5

Tabloda sosyal bilgiler öğretmenlerinin ana dilde eğitim konusundaki bakış açıları görülmektedir.

Katılımcı öğretmenlerin 17'si ana dilde eğitimle ilgili olumlu yanıtlar vermişlerdir. Olumsuz yanıt veren 33 öğretmenin 21'i devletin resmi dilinde eğitim verilmesi gerektiğini düşüncesindedir. 5 öğretmen ise ana dilde eğitimin ayrışmalara neden olacağını düşünmektedir. Ana dilde eğitim konusunu, sadece “uygulanabilir değildir” diye ifade edenlerin sayısı 5'tir.

Tablo 29'da öğretmenlerin çok kültürlü eğitimin uygulanabilirliği ile ilgili düşünceleri bulunmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin çoğunun ülkemizde çok kültürlü eğitimin uygulanmasıyla ilgili olumlu algı içinde oldukları görülmektedir.

Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok Kültürlü Eğitimin Uygulanabilirliğine Dair Algı Düzeyleri.

Algılar	Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
---------	---------------------	--------------	---------

Olumlu Algılar	Çok kültürlü eğitimin mevcut eğitim sistemimizde uygulandığını düşünüyorum.	Ö1 Ö6 Ö9 Ö13 Ö19 Ö21 Ö29 Ö33 Ö35 Ö49 Ö50	11
	Uygulanabilir.	Ö12 Ö14 Ö15 Ö16 Ö20 Ö24 Ö28 Ö30 Ö32 Ö34 Ö38 Ö39 Ö40 Ö42 Ö44 Ö45 Ö 47 Ö48	18
Olumsuz Algılar	Ortak evrensel ve milli değerler yeterlidir.	Ö2	1
	Ayrışmalara neden olur.	Ö3 Ö27	2
	Uzun bir çalışma ve zaman ister.	Ö4 Ö26 Ö31 Ö36 Ö41	5
	Siyasi ve sosyal olarak zordur.	Ö5	1
	Eğitimi olumsuz etkiler.	Ö17	1
	Ülkenin bütünlüğüne yönelik eğitim verilmesi gerekir.	Ö7 Ö8 Ö10	3
	Müfredatın düzenlenmesi gerekir.	Ö11 Ö18 Ö46	3
	Öğretmenlerin eksikliği vardır.	Ö22	1
	Önyargılar uygulanmasını engeller.	Ö23	1
	Baskın kültür ve ideoloji uygulanıyor.	Ö37	1
Düşüncem yok.	Ö25 Ö43	2	

Çok kültürlü eğitimin uygulanabilirliğiyle ilgili olarak 11 katılımcı öğretmenimiz, çok kültürlü eğitimin zaten uygulandığını belirtmiştir. Katılımcı öğretmenlerin 18'i çok kültürlü eğitimin uygulanabilir olduğunu düşünmektedir. Ancak 21 katılımcı öğretmende de uygulanabilirlikle ilgili olumsuz algıların olduğu görülmüştür. Olumsuz ifadeler kullanan katılımcı öğretmenlerin 2'si ayrışmalara neden olacağını ifade etmiştir. 1 öğretmen eğitimi olumsuz etkileyeceğini, 3 öğretmen ise ülkenin bütünlüğüne yönelik eğitim verilmesi gerektiğini savunmuştur.

3 öğretmen müfredatın düzenlenmesi gerektiğini, 1 öğretmen ise öğretmen eksikliği olduğunu belirtmiştir. 1 öğretmen önyargıların uygulanmasını engellediğini ifade etmiştir. 1 öğretmen ise baskın kültür ve ideolojinin uygulandığını ifade etmiştir. Yani olumsuz ifadeler kullanan bazı öğretmenler altyapı yetersizliği olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 30. Sosyal Bilgiler Öğretmeni Olarak Çok Kültürlü Eğitime Dair Herhangi Bir Uygulama Yapıp Yapmadıkları Konusundaki Algı Düzeyleri.

Algılar	Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
---------	---------------------	--------------	---------

Olumlu Algılar	Halk oyunları, yiyecek kültürünü tanıtmaya ve türkü söyletme gibi çalışmalar yapıyorum.	Ö21 Ö29 Ö39 Ö50	4
	Kısmen yapıyorum.	Ö48	1
	İhtiyaç halinde yaparım.	Ö5 Ö6 Ö10 Ö11 Ö12 Ö14 Ö16 Ö17 Ö31 Ö36 Ö44 Ö47	12
	Ders içerisinde farklı kültürel özelliklerden örnekler veririm.	Ö8 Ö13 Ö28 Ö33 Ö34 Ö37 Ö42 Ö46	8
	Milli değerlere zarar vermeyecek şekilde yaparım.	Ö32 Ö35 Ö45	3
	Sevgi, saygı ve hoşgörüyü dayalı uygulamalar yapıyorum.	Ö19 Ö20	2
	Yaratıcı drama yapıyorum.	Ö9	1
Olumsuz Algılar	Yapmıyorum.	Ö4 Ö7 Ö22 Ö23 Ö24 Ö25 Ö26 Ö27 Ö30 Ö38 Ö40 Ö41 Ö43 Ö49	14
	Çok kültürlü bir ortamda çalışmıyorum.	Ö1 Ö2 Ö3 Ö15 Ö18	5

Tabloda katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlü eğitime dair bir uygulama yapıp yapmadıkları konusundaki tutumları görülmektedir. Öğretmenlerin genel olarak çok kültürlü eğitime dair uygulamalarla ilgili olumlu yanıtlar verdikleri ve çeşitli çalışmalar yaptıkları, 14 öğretmenin ise hiçbir uygulama yapmadığı görülmektedir. 13 öğretmen ise ihtiyaç halinde veya kısmen yaptıklarını ifade etmişlerdir. 5 öğretmen, çok kültürlü ortamda çalışmadığını belirtmiştir. Olumlu ifadeler kullanan katılımcı öğretmenler “sevgi, saygı, hoşgörü” gibi kavramlar kullanmışlardır. Ayrıca “mili değerlere zarar vermeden yapıyorum” ifadesini kullanan 3 katılımcı öğretmen vardır.

Katılımcı öğretmenlerin 19’unun olumsuz ifadeler kullandıkları görülmüştür.

Tablo 31. Çok Kültürlü Eğitimle İlgili Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Düşen Sorumluluklar İle İlgili Algı Düzeyleri.

Algılar	Kullanılan İfadeler	Katılımcılar	Frekans
Olumlu Algılar	Kazanımda geçen faaliyetler yani müfredat uygulanmalıdır.	Ö1 Ö32 Ö36 Ö40 Ö49 Ö50	6
	Ayrımcılığı önlemelidir.	Ö48	1
	Farklılıklara karşı saygı duymalıdır ve bunu öğrencilere benimsetmelidir.	Ö4 Ö13 Ö14 Ö19 Ö20 Ö21 Ö24 Ö26 Ö28 Ö29	

		Ö30 Ö31 Ö33 Ö37 Ö38 Ö39 Ö41 Ö44 Ö47	19
	Eşitlikçi sınıf ortamı oluşturmaktadır.	Ö34 Ö42 Ö46	3
	Evrensel değerlerle milli değerleri kaynaştırmaktadır.	Ö10 Ö35 Ö45	3
	Yaşadığı çevrenin kültürel değerlerini tanımalıdır.	Ö3 Ö23	2
	Farklı öğrenme ortamları oluşturmaktadır.	Ö6 Ö7 Ö8 Ö9 Ö11 Ö16 Ö18	7
	Öğretmen bu konuda iyi bir eğitim almalıdır.	Ö12	1
	Anlayışlı ve hoşgörülü olmalıdır.	Ö5	1
Olumsuz Algılar	Düşüncem yok.	Ö2 Ö15 Ö17 Ö22 Ö25 Ö27 Ö43	7

Konuyla ilgili tüm katılımcı öğretmenlerin olumlu algılar içerisinde oldukları görülmektedir. 7 öğretmenin konuyla ilgili düşüncesi bulunmamaktadır.

Katılımcı öğretmenlerin 43'ü çok kültürlü eğitim ortamları yaratmak için sosyal bilgiler öğretmenlerine düşen sorumlulukları olumlu kavramlarla karşılamışlardır. Özellikle empati duygusunun geliştirilmesi, hoşgörü ve saygı ortamları yaratılması, farklılıkların bir zenginlik olduğunun kavratılması, öğrencilere geçmişle ilgili bilgiler anlatılırken kin ve nefret aşılmanması, önyargısız davranmanın öğretilmesi ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesi gibi noktalarda ortak fikirler belirtmişlerdir.

Tablo 32. Katılımcıların Doğum Yeri Değişkenine Göre Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Algıları.

Konu	Algı	Mar.	Ege	Akd.	İ.A.B.	D.A.B.	G.D.A.B.	K.deniz	Frekans
Kültürel kimlik	Olumlu	3	2	1	1	15	1	8	31
	Olumsuz	-	1	2	2	12	1	1	19
Çok kültürlülük	Olumlu	3	3	2	3	24	2	9	45
	Olumsuz	-	-	1	-	3	-	-	5
Çok kültürlü eğitim	Olumlu	2	3	2	2	25	1	8	43
	Olumsuz	1	-	1	1	2	1	1	7
Çok kültürlü eğitimin uygulanabilirliği	Olumlu	1	3	2	2	13	1	7	29
	Olumsuz	2	0	1	1	14	1	2	21
Ana dilde eğitim	Olumlu	-	-	-	1	10	1	5	17
	Olumsuz	3	3	3	2	17	1	4	33
Çok kültürlü eğitim uygulamaları	Olumlu	2	1	2	3	19	2	2	31
	Olumsuz	1	2	1	-	8	-	7	19
Çok kültürlü eğitim ile ilgili sorumluluklar	Olumlu	2	2	3	3	24	1	8	43
	Olumsuz	1	1	-	-	3	1	1	7

Tablo 32 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlasının Doğu Anadolu Bölgesinde doğdukları görülmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin doğum yerine göre çok kültürlü eğitime yönelik tutumları incelendiğinde ise bölgeler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı ve genel olarak olumlu tutum içerisinde oldukları görülmektedir. Sadece ana dilde eğitim konusunda olumsuz algıların bütün bölgelerde fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 33. Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Algıları.

Konu	Algı	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50+	Frekans
Kültürel kimlik	Olumlu	7	6	10	6	1	1	31
	Olumsuz	5	3	4	3	3	1	19
Çok kültürlülük	Olumlu	12	9	11	8	4	1	45
	Olumsuz	-	-	3	1	-	1	5
Çok kültürlü eğitim	Olumlu	11	8	12	7	3	2	43
	Olumsuz	1	1	2	2	1	-	7
Çok kültürlü eğitimin uygulanabilirliği	Olumlu	5	6	9	8	1	2	29
	Olumsuz	7	3	5	1	3	-	21
Ana dilde eğitim	Olumlu	5	3	3	5	-	1	17
	Olumsuz	7	6	11	4	4	1	33
Çok kültürlü eğitim uygulamaları	Olumlu	8	5	8	6	2	2	31
	Olumsuz	4	4	6	3	2	-	19
Çok kültürlü eğitim ile ilgili sorumluluklar	Olumlu	10	8	13	8	3	1	43
	Olumsuz	2	1	1	1	1	1	7

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yaşa göre çok kültürlü eğitime yönelik algıları incelendiğinde ise genç öğretmenlerin de orta yaş ve üzeri öğretmenlerin de genel olarak olumlu algılara sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 34. Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Çok Kültürlülük ve Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Algıları.

Konu	Algı	Kadın	Erkek	Frekans
Kültürel kimlik	Olumlu	13	18	31
	Olumsuz	9	10	19
Çok kültürlülük	Olumlu	21	24	45
	Olumsuz	1	4	5
Çok kültürlü eğitim	Olumlu	18	25	43
	Olumsuz	4	3	7
Çok kültürlü eğitimin uygulanabilirliği	Olumlu	13	16	29
	Olumsuz	9	12	21
Ana dilde eğitim	Olumlu	6	11	17
	Olumsuz	16	17	33
Çok kültürlü eğitim uygulamaları	Olumlu	17	14	31
	Olumsuz	5	14	19
Çok kültürlü eğitim ile ilgili sorumluluklar	Olumlu	18	25	43
	Olumsuz	4	3	7

Araştırmaya katılan erkek öğretmen sayısı kadın öğretmen sayısına göre fazladır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin cinsiyete göre çok kültürlü eğitime yönelik algıları karşılaştırıldığında kadın öğretmenlerle erkek öğretmenler arasında çok büyük farklılıkların olmadığı görülmektedir. Tablo 34 incelendiğinde sadece anadilde eğitim konusunda hem kadınlarda hem de erkeklerde olumsuz algıların daha fazla olduğu görülmektedir.

V.BÖLÜM

SONUÇ

Çok kültürlülük kavramı son yıllarda farklı kültürlerin bir arada yaşamak zorunda kalmasıyla birlikte sıkça kullanılmaya başlamıştır. Çok kültürlü toplum, farklı kimliklerin ve kültürlerin karşılıklı olarak birbirini kabul ettikleri toplumdur.

Geçmişten günümüze kadar birçok ülkede farklı kültür, din ve mezhepten insanlar bir arada yaşamaktadır. Küreselleşmeyle birlikte farklı kültürler ve kimlikler çok kültürlülük noktasında birleşerek daha kolay iletişim kurabilmektedirler. Farklı kültürlerin, kimliklerin ve dinlerin birlikteliği ile anlam bulan çok kültürlülüğün temel amacı ise kültürlerin çatışmadığı ve kutuplaşmanın olmadığı bir toplum oluşmasını sağlamaktır.

Kültürel kimlik kavramına da artık sadece etnik açıdan bakılmamaktadır. Kültürel kimliğin kabul edilmesiyle, zamanla farklı kimliklerin ayrımcılığa maruz kalmasını engelleyecek toplumsal çatışma ortamı ortaya çıkmayacaktır. Kültür kavramının gelecek nesillere aktarılması ve devamlılığının sağlanmasında en önemli alanlardan biri eğitimidir. Eğitim çok kültürlülük ile birlikte yenilenme eğilimindedir. Eğitim farklı kültürlerin yaşadığı kültürlerde yeniden bir yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır.

Günümüzde çok kültürlü eğitimi benimsemiş ülkeler arasında Büyük Britanya, Amerika, İsveç, Kanada ve Avustralya yer almaktadır. Eğitim programlarında ise çok kültürlü eğitimi destekleyen uygulamaların sayıca arttığı da söylenebilir.¹³⁹

Çok kültürlü eğitim, öğrencilere kendi kültürlerini korurken başka kültürlere de saygı duyarak hoşgörülü olmayı ve empati kurmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca çok kültürlü eğitimin temel amacı, ayırım yapmadan eşit eğitim olanağı sağlamaktır.

¹³⁹Mukadder Boydak Özan ve Dönüş Şengür, “Öğretmenlerin Çok kültürlü Eğitim ve Anadilde Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 2, s.114.

Çok kültürlülüğün ve çok kültürlü eğitimin gündeme gelmesiyle önem kazanan bu çalışmada Erzurum kenti örneğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algıları ortaya konmaya çalışılmıştır. Cevapların nitel ve nicel olarak analiz edildiği çalışmada söz konusu kavramların bilgisi yoklanmış ve belirlenen kategoriler üzerinden çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algısı değerlendirilmiştir.

Buna uygun olarak nitel sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcıların %54'ünün çok kültürlülüğü farklı kültürel ögelere sahip kişilerin aynı coğrafyada yaşaması olarak algıladıkları, bu bağlamda katılımcıların %22'sinin ise kültürel zenginlik kavramında birleştiği görülmektedir. Çok kültürlülüğün onlarda çağrıştırdığı kavramlar ise; kültürel alışveriş, kültürel zenginlik, çok dillilik olmuştur. Katılımcıların %2'si ise çok kültürlülüğü kültür çatışması olarak değerlendirmiştir. Denilebilir ki katılımcı öğretmenlerin büyük çoğunluğunun çok kültürlülük algısı olumlu yöndedir.

Çok kültürlü eğitim algısı noktasında ise katılımcıların %64'ü çok kültürlü eğitimi farklı kültürlerin eğitim ortamında tanıtılması, farklı kültürlerin eğitim ortamında birbirlerini etkilemesi, farklılıkların farkında olarak yapılan eğitim, farklı kültürlerin tanınması olarak algılamışlardır. Çok kültürlü eğitimin onlarda çağrıştırdığı kavramlar ise; farklılıkların farkındalığı, kültürler arası diyalog, kültürel çeşitlilik olmuştur. Öğretmenlerin %12'si ise çok kültürlü eğitimin olumlu olmayacağını tek bir kültüre yönelik eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların çok kültürlü eğitime karşı sorumluluk algıları noktasında öğretmenlerin %46'sı öğretmenlerin farklılıklara saygılı, eşitlikçi, anlayışlı ve hoşgörülü olması yönünde görüş bildirmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretmenlerin %6'sı evrensel ve milli değerlerin kaynaştırılması gerektiğini belirtmiştir. Konuyu olumlu olarak değerlendiren katılımcı öğretmenlerde çağrıştırdığı kavramlar; farklılıklara saygı, eşitlik ve hoşgörüdür.

Genel olarak katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğunun çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime karşı olumlu tutumlarının olduğu fakat mesafeli yaklaşımları görülmüştür. Özellikle çok kültürlü eğitimin uygulanabilirliği

noktasında katılımcı öğretmenlerin %58'i olumlu ifadeler kullanırken %42'sinin ise olumsuz ifadeler kullandıkları görülmüştür. Bu nedenle eğitim programlarında çok kültürlü eğitimi destekleyecek kazanımlara, ders etkinliklerine, öğrenme modellerine vb. yer verilmelidir. Yetiyecek sosyal bilgiler öğretmenlerine de çok kültürlülükle ilgili farkındalık, bilgi ve beceriler kazandırılabilir.

Çok kültürlü eğitim ile ilgili öğretmene düşen sorumluluklar konusunda öğretmenlerin %86'sının olumlu algılar içerisinde oldukları görülmektedir. Bununla ilgili “öğretmen farklılıklara saygı duymalıdır ve bunu öğrencilere benimsetmelidir” ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca, “öğretmen eşitlikçi sınıf ortamı ve farklı öğrenme ortamları oluşturulmalıdır.” ifadeleri de öğretmenler tarafından kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel verilerine ilişkin olarak her bir maddeye verilen yanıtların aritmetik ortalaması alınmıştır. Öğretmenlerin yanıtları doğrultusunda en yüksek puanı alan maddelerin, öğrencilerin kültürel farklılığının bilincinde olma ile ilgili maddeler olduğu görülmüştür. Dolayısıyla öğretmenlerin bu konuya önem verdikleri ve olumlu tutuma sahip oldukları söylenebilir. Madde ortalamaları incelendiğinde en düşük ortalamaya sahip maddelerin öğrencilere kültürel farklılıklarını hissettirecek uygulamalarla ilgili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin bu konuda olumsuz tutuma sahip oldukları, yani öğrencilerin kültürel farklılıklarının sınıf ortamında çok fazla ortaya çıkarılmaması görüşüne sahip oldukları düşünülebilir.

Güleç Toprak'ın 2008 yılında yaptığı çalışmada, çalışmamıza benzer olarak çok kültürlü tutum ölçeği uygulanan Türk öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konusunda olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmektedir.

Özgül Bahadır'ın 2016 yılında yaptığı nitel çalışmasında, katılımcı sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konusunda olumlu algılara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Murat Özdemir ve Kemal Dil'in 2013 yılında yaptıkları çalışmada, çalışmamızın nicel verileriyle benzer olarak, öğretmenlerin; cinsiyet, kıdem ve eğitim durumuna göre çok kültürlü eğitim tutumlarının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Nicel ve nitel veri sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde her iki araştırma sonucunda da, öğretmenlerin genel olarak çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim konusunda olumlu algılara ve tutum ölçeğinden elde edilen ortalamalara göre olumlu tutuma sahip oldukları görülmüştür

ÖNERİLER

- 1- Türkiye göç alan bir ülke olmasına bağlı olarak kültürel çeşitliliği de fazladır. Bu durum göz önünde bulundurularak farklı eğitim ve öğretim programları tasarlanabilir.
- 2- Sosyal bilgiler öğretmenlerine de gerekli bilgi, beceri ve yeterlilikler kazandırılabilir. Aynı şekilde öğretmen adaylarına da bu konuda eğitim verilebilir.
- 3- Bu konuyla ilgili öğrenci ve velilere yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- ABADAN, Yavuz; “Kültür Mefhumu ve Değişimi”, *Yücel Mecmuası*, 10, 1956.
- AÇIKALIN, Mehmet; “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar: Çok kültürlü ve Küresel Eğitim”, *Elementary Education Online*, 9(3), 2010.
- AGADA, John; “*Multicultural education and the emerging paradigm: An essay in cultural epistemology* *The Urban Review*”, 30(1), Mart 1998, s.77-95.
- AKDEMİR, A. Müslim; “Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 2004, s.44-50.
- AKINCI ÇÖTOK, Nesrin; “*Çok kültürlülük, Kültürlerarasılık ve Entegrasyon Tartışmaları Bağlamında Alman Eğitiminde Türk Öğrenciler: Bremen Örneği*”, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2010, s.1-5.
- APA, 2002.
- AR TOPRAK, Güleç; “*Öğretmenlerin Çok kültürlü Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Araştırması*”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- BAŞARAN, Fatma; “*Sosyal Psikoloji, Ders Notları*” (Çoğaltma, DTCF, Felsefe Bölümü, Ankara 1975.
- BAŞARIR, Fatma; “*Öğretmen Adaylarının Çok kültürlü Eğitime İlişkin Görüşlerinin ve Öz yeterlilik Algılarının Değerlendirilmesi*”, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- BAŞBAY, Alper ve BEKTAŞ Yelda; “*Çok kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri*”, *Ege Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 2009, Cilt:34 Sayı:152, s.31-39.
- BAHADIR, Özgül; “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi: Kocaeli Örneği*”, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2016.

- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener; KILIÇ, ÇAKMAK Ebru; AKGÜN, Özcan Erkan; KARADENİZ, Şirin ve DEMİREL, Funda; *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2016, Pegem Akademi Yayınları.
- CANATAN, Kadir; “Avrupa Toplumlarında Çok kültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 2009, s.80-97.
- CIRIK, İlker; “Çok kültürlü eğitim ve yansımaları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:34, Sayı:34, 2009, s.27-40.
- COŞGUN, Melek; “Popüler kültür ve Tüketim Toplumu”, *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2012, s.840.
- CRESWELL, John W; *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*, (Çeviri Editörü: Prof. Dr. Mustafa Sözbilir), Ankara 2017.
- ÇELİK, Hacer; “Çok kültürlülük ve Türkiye’deki Görünümü”, *U.Ü. Fen-Edb. Fak. Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 2008, s.319-330.
- ÇETİN, İhsan; “Çok Kültürlülük ve Kimlik Bağlamında Midyat İlçesi Örneği”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 2, 2007, s.22-35.
- ÇINAR, Zafer; “Çok kültürlülük ve Kültürlerarasıcılığın Tarih Eğitimine Yansımaları”, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- ÇÜÇEN, Abdulkadir; “Kültür, Uygarlık, Evrensellik ve Çok-Kültürlülük”, *Kaygı Dergisi*, Sayı: 4, 2005.
- DENİZEL GÜVEN, Ezgi; “Eğitim Üzerine Yinelenen Eleştiriler, Alternatif Öneriler”, *Pivolka*, 2(17), 2005.
- DİKİCİ, Abdullah; “Geleneklerin Toplumdaki Yeri ve Önemi”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ 2001, Cilt: 11 Sayı: 2, s. 251-258.
- ER, Harun ve ŞAHİN, Muhammet; “Sosyal Bilgiler Dersinde Biyografi Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (1), 2012, s.75-96.

- ERDENTUĞ, Nermin; “Kültür Nedir?”, *Milli Kültür Dergisi*, 3(6), 1981.
- ERGİN, Demirali Yaşar ve ERMEĞAN, Burçin; “Çok kültürlülük ve Sosyal Uyum”, 2 nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 Nisan 2011 Antalya.
- GENÇ, Salih Zeki; “Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması”, Ankara 2017, Pegem Akademi Yayınları.
- GEZİ, Kal; “Issues in multicultural education, *ERQ: Educaitonal Research Quarterly*,” 6, s.1-14.
- GÜNGÖR, Erol; *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, İstanbul 1986, Ötüken Yayınevi.
- GÜVEN, Mustafa; “Kültürün Bir Unsuru Olarak Din”, *Batman Üniversitesi Dergisi*, 2012, Cilt: 1 Sayı:1, s.938-939.
- GÜVENÇ, Bozkurt; *İnsan ve Kültür*, İstanbul 1979, Remzi Kitabevi.
- HAVILAND, William A; *Kültürel antropoloji*. (Çev. İnan Deniz Arguvan Sarıoğlu). İstanbul 2008.
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin ve DURMUŞ, Alpaslan; *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir bilanço denemesi*, Ankara 2017, Nobel Yayın Dağıtım.
- IRMAK, Sadi; “Kültür ve Kültür Politikamız”, *Kemalizm Dergisi*, 6, 1983.
- İNAN, Ayşe Mahinur; “Çok kültürlülük Tartışmaları Bağlamında Avustralya’da Yaşayan Türklerin Kimlik Algısı”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2012.
- KALTSOUNIS, Theodore; “Multicultural education and citizenship education at a crossroads: Searching for common ground”, *Social Studies*, 88(1), Nisan 2010, s.18-23.
- KAPLAN, Mehmet; “Kültür ve Kültürü Meydana Getiren Unsurlar, *Türk Kültür ve Medeniyeti Üç Musiki ve Üç Medeniyet*”, *Milli Kültür Dergisi*, 41, 8. 1983,40. “Kültür ve Medeniyeti Meydana Getiren Unsurlar, *Türk Kültür ve Medeniyeti*”, 1, 1976.

- KARAÇAM, Mustafa Şahin ve KOCA, Canan; “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Çok kültürlülük Farkındalıkları”, *Spor Bilimleri Dergisi*, 23 (3), 2012, s.89–103.
- KESKİN, Yusuf ve YAMAN Erkan; “İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı ve Ders Kitaplarında Yeni Bir Paradigma: Çok kültürlü Eğitim”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Ankara 2014, s.933-960.
- KIREL, Ayşe Çiğdem ve SUNGUR, Zerrin; *Davranış Bilimleri-1*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2015.
- KÖSOĞLU, Nevzat; *Milli Kültür ve Kimlik*, İstanbul 1995, Ötüken Yayınları.
- KYMLICKA, Will; “Çok kültürlülük: Başarı, Başarısızlık ve Gelecek”, (Çev.: Yard. Doç. Dr. Fatih Öztürk), *İÜHFM 2012*, C. LXX, S.2, s. 297-332.
- MELANLIOĞLU, “Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretim Programları”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 2008, Cilt 33, Sayı 150, s.67.
- MENDENHALL, Mark; PUNNETT, Betty Jane & RICKS, David; “Global Management. Blackwell Pub.” Oxford, UK. 1975.
- MERİÇ, Cemil; *Kültürden İrfana*, İstanbul 1986, İnsan Yayınları.
- OZANKAYA, Özer; “Ulusal Toplumun ve Ulusal Kültürün Kurucu Öğeleri”, s.218, <http://dergiler.ankara.edu.tr>
- ÖZENSEL, Ertan; “Çok kültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çok kültürlülüğü”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1, 2012.
- ÖZHAN, İmran; “*Farklılaşmanın Özel Görünümleri Olarak Çok Kültürlülük Çok Kültürcülük*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- ÖZKAN, Fatih; “Dünya Görüşü Öğretisi”, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 1, Nisan 2012, s.13.
- PAREKH, Bhikhu; *Çok kültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, (Çeviren: Bilge Tanrıseven)

- Phoenix Yayınları, Ankara 2002.
- POLAT İlhan ve KILIÇ, Eylem “Türkiye’de Çok kültürlü Eğitim Ve Çok kültürlü Eğitimde Öğretmen Yeterlilikleri”, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:X, Sayı:I, 2013, s.352-372.
- POLAT, Soner; “Okul Müdürlerinin Çok kültürlülüğe İlişkin Tutumları”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:42, 2012.
- SENGSTOCK, Mary C.; *Voices of Diversity Multi-Culturalism in America*, Siproinger, Network, 2009.
- SOYSAL, İsmail; “İletişim İnkılabı ve Milli Kültür”, *Erdem Dergisi*, 1(1), 1985.
- TEKİNALP, Şermin; “Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çok kültürlülük”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, 2005, s.75-87.
- TEZCAN, Mahmut; *Sosyolojiye Giriş*, Ankara 2011, Anı Yayıncılık.
- TOMLIN, Eric Walter Frederick; “Kültür nedir?”, *Türk Yurdu Mecmuası*, 275, 7(10), 1959.
- TOPÇUOĞLU, Hamide; Genel Sosyoloji Ders Notları (Çoğaltma), A.Ü.D.T.C.F; Felsefe Bölümü, 1976, s.12-88.
- TROMPENAARS, Fons & HAMPDEN-TURNER, Charles; “*Riding the Waves of Culture*. Nicholas Brealey Publishing”, London 1997.
- TURHAN, Şerafettin; “*Türk Kültür Tarihi*”, Ankara 2017, Bilgi Yayınevi.
- TÜRK, Ozan; “*Küreselleşme ve Çok kültürlülük*”, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013.
- ÜLKEN, H. Ziya; “Millet ve Tarih Şuuru”, İstanbul 1948, “Medeniyetimizin Değerler Sistemi”, *Türk düşüncesi Mecmuası*, 1(1), 1953.
- ÜNLÜ, İhsan; “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Kültür Aktarımı Konularının İncelenmesi*”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2012.

ÜNLÜ, İhsan ve ÖRTEN, Hakan; “Öğretmen Adaylarının Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitime Yönelik Algılarının İncelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 2013 s.287-302.

ÜSTÜNDAĞ, Handan; *Antropoloji*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013.

YAVUZ, Güler ve ANIL, Duygu; “Öğretmen Adayları İçin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması”, International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 11-13 Kasım 2010 Antalya, s.1056.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan; *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara 2016, Seçkin Yayıncılık.

<https://circlelove.co/kultur-nedir-kultur-ozellikleri-kultur-cesitleri> (19.11.2017).

http://www.felsefe.gen.tr/sosyoloji/kulturlenme_nedir_ne_demektir.asp(01.01.2005).

<https://www.slideshare.net/VuralYigit/kltr-ve-kimlik> (11.01.2016).

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/91426/mod_resource/content/0/1.%20Hafta.pdf (01.01.2019).

<http://www.irfanerdogan.com/makaleler1/popne.htm> (Kasım 2004).

EKLER

EK 1: GÖRÜŞME FORMU

Bu çalışmaya bilimsel amaçlı olup Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çokkültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerini ortaya koymak amacıyla yüksek lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. İsmiâzi yazmanıza gerek yoktur. Sorulara istediğiniz şekilde cevap verebilirsiniz. Samimi tutumunuz araştırmanın güvenilirliğini arttıracaktır. Bilimsel bir çalışmaya verdiğiniz destekten dolayı teşekkür ederim

Serap MORKOÇ(Sos. Bilg. Y. Lis. Öğrencisi)

Cinsiyet: Yaş: Meslekteki Yıl(Kadem): Doğum Yeri:

1. Kültürel kimlik kavramı sizin için ne ifade ediyor?
2. Çokkültürlülük sizin için ne anlama geliyor?
3. Çokkültürlü eğitim sizin için ne anlama geliyor?
4. Türkiye’de çokkültürlü eğitimin uygulanabilirliği noktasında ne düşünüyorsunuz?
5. Farklı kültürel kimliğe sahip öğrenciler için anadilde eğitim hakkında ne düşünüyorsunuz?
6. Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak öğrenme ortamlarında çokkültürlü eğitime dair herhangi bir uygulama yapıyor musunuz?
7. Sizce çokkültürlü eğitim ortamları yaratmak için Sosyal Bilgiler öğretmenine düşen görevler nelerdir?

EK-2

Değerli Öğretmenler;

Bu anket, "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitim Algıları (Erzurum Kenti Örneği)" konulu yüksek lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. Sizden beklenen soruları dikkatlice okuyup içtenlikle cevaplamanızdır. Verdiğiniz cevaplar sadece bilimsel araştırma amaçlı kullanılacak ve sonuçlar gizli tutulacaktır. Katılım gönüllülük esasına dayanmakta olup istediğiniz an soruları bırakabilirsiniz. Katılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Serap MORKOÇ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

1.BÖLÜM

Bu bölümde size ilişkin kişisel bilgiler sunulmaktadır. Lütfen aşağıdaki seçeneklerde durumunuza uygun olanların yanındaki parantezin içine (X) işareti koyunuz.

- 1) Cinsiyetiniz: a) Kadın () b) Erkek ()
- 2) Eğitim Durumunuz: a) Ön Lisans () b) Lisans () c) Lisans Üstü () d) Doktora ()
- 3) Mezun Olduğunuz Okul: a) Eğitim Fakültesi () c) Eğitim Enstitüsü () e) Öğretmen Okulu ()
b) Fen- Edebiyat Fakültesi () d) Diğer (Lütfen belirtiniz)
- 4) Branşınız: a) Sınıf Öğretmeni () b) Sosyal Bilgiler () c) Fen Bilgisi () d) Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı ()
e) Fen Bilimleri (Fizik, Kimya, Biyoloji) () f) Matematik () g) Sosyal Bilimler (Tarih, Coğrafya, Felsefe Gr., Din, Kül. ve Ah. Bil.) ()
- 5) Öğrenim hayatınızın geçtiği yerleşim biriminizin kültürel yapısını nasıl tanımlarsınız:
a) İlköğretim: Homojen (Tek kültürlü) () Heterojen (Çok kültürlü) ()
b) Orta Öğretim: Homojen () Heterojen ()
c) Üniversite: Homojen () Heterojen ()
- 6) Öğretmenlik mesleğinde kıdeminiz: a) 1-5 yıl b) 6-10 yıl c) 11-15 yıl d) 16-20 yıl e) 21-25 yıl f) 26 ve daha üzeri
- 7) Halen görev yaptığınız okulun statüsü : a) İlköğretim I. Kademe () b) İlköğretim II. Kademe ()
c) Lise ()
- 8) Çalıştığınız okulun bulunduğu yer: a) İl merkezi () b) İlçe merkezi () c) Kasaba () d) Köy ()

2.BÖLÜM

Aşağıdaki maddelerde ifade edilenlerin karşılaştığı olarak size en uygun düşen şıkla işaretleyiniz.

	Hiz Katlımyorum	Katlımyorum	Kararsızım	Katlımyorum	Kuyvetle Katlımyorum
1. Kültürel olarak farklı öğrenci grubuna öğretmenlik yapmayı önemli buluyorum.	()	()	()	()	()
2.Öğretim yöntemleri, kültürel olarak farklı öğrenci gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanmalıdır.	()	()	()	()	()
3. Bazen öğretmenlerin çokkültürlülük bilinci ve eğitimi konusuna çok fazla vurgu yaptığını düşünüyorum.	()	()	()	()	()
4. Öğretmenler, öğrencilerinin kültürel geçmişlerinin farkında olma sorumluluğuna sahiptirler.	()	()	()	()	()
5. Öğrencileri kültürel olarak daha iyi tanımak için aile bireyleriyle sık sık görüşürüm.	()	()	()	()	()
6. Kişinin kendi kültürü içinde yapıp ettikleriyle gururlanmasını teşvik etmek öğretmenin sorumlulukları arasında değildir.	()	()	()	()	()
7. Sınıf kültürel olarak farklılaştıkça öğretmenin işi daha da zorlaşır.	()	()	()	()	()
8. Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerin ihtiyaçlarına hitap etmesi için, öğretmenin rolünün yeniden tanımlanması gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()

	Hiz	Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kuvvetle
9. İki dili (ana dili farklı olan) çocuklarla ilgilenirken, iletişim stilleri sık sık davranış problemi olarak yorumlamır.	()	()	()	()	()	()
10. Sınıf kültürel olarak farklılaşırken öğrenimin işi daha değerli olur.	()	()	()	()	()	()
11. Kültürel olarak farklı geçmişe sahip öğrencilerden çok şey öğrenebilirim.	()	()	()	()	()	()
12. Öğretmenlerin çokkültürlü eğitim almaları gerekli değildir.	()	()	()	()	()	()
13. Etkili bir öğretmen olmak için sınıfa var olan kültürel farklılıkların bilincinde olmak gerekir.	()	()	()	()	()	()
14. Çokkültürlülük bilincine ilişkin eğitim kültürel açıdan farklı öğrenci topluluğu ile daha etkili çalışmaya yardımcı olabilir.	()	()	()	()	()	()
15. Öğrenciler sadece Türkçe iletişim kurmayı öğrenmelidirler.	()	()	()	()	()	()
16. Günümüz müfredanı çokkültürlüğe ve farklılığa aşırı önem vermektedir.	()	()	()	()	()	()
17. Sınıftaki kültürel geçmiş farklılığının bilincindeyim.	()	()	()	()	()	()
18. Sınıfın yapısı ne olursa olsun, öğrencilerin çok kültürlü farklılığın bilincinde olmaları önemlidir.	()	()	()	()	()	()
19. Çokkültürlülüğün bilincinde olmak öğretim konularla ilgili değildir.	()	()	()	()	()	()
20. Öğrencilere kültürel farklılığı öğrenmek sadece sınıfa çalışma yararır.	()	()	()	()	()	()

Katılmıyorum için teyakküt değerler:

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çok kültürlülük ve Çokkültürlü Eğitim Algılarının değerlendirilmesi" adıyla, Serap MORKOÇ tarafından Aralık 2018-Şubat 2019 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Bu çalışma ile alanın temsilcisi Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim algılarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Nedeni: Bilimsel araştırma Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Resmi Ortaokullar

Araştırma Uygulaması: Anket

Görüşme

Gözlem

.....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla..

Araştırmacı :Serap MORKOÇ

İletişim Bilgileri :serap2018@outlook.com TLF: 0 506 484 39 85

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

ÖZGEÇMİŞ

13.06.1986 yılında Erzurum'da doğdu. İlkokulu, ortaokulu ve liseyi Erzurum'da bitirdi. Sınıf öğretmenliği lisans öğrenimini 2008 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesinde tamamladı. 2008 yılında Erzurum'da sınıf öğretmeni olarak göreve başladı. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans öğrenimini ise 2016 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesinde tamamladı. Halen Erzurum Aziziye Vali Vefik Kitapçığı İlkokulunda müdür yardımcısı olarak görevine devam etmektedir.

e-posta adresi: serap2018@outlook.com

